Адыгэ макъ

№ 218 (19983)

2011-рэ илъэс

ШЭМБЭТ

ШЭКIОГЪУМ и 12

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ТХЬАКIУЩЫНЭ Аслъан:

«Iофтхьабзэхэм шIуагъэ къатын фае»

Наркотикхэм апэшIуекIогъэнымкIэ комиссиеу АР-м щызэхащагъэм тыгъуасэ зичэзыу зэхэсыгъо иIагъ. Ащ тхьамэтагъор щызэрихьагъ АР-м и ЛIышъхьэу ТхьакIущынэ Аслъан. Зэхэсыгъом хэлэжьагъ УФ-м и Наркоконтроль Краснодар краимкIэ ыкIи АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу Андрей Ведерниковыр.

Наркотикхэм ягъэзекIон, ащ пэшIуекIогъэнымкIэ Iофхэм язытет игъэкIотыгъэу тегущыIагъэх, Iофтхьабзэу зэшIуахыхэрэм якIэух къызэфахьысыжьыгъ ФСКН-м Краснодар краимкIэ и ГъэIорышIапIэ АР-мкIэ икъулыкъу, АР-м и МВД, Роспотребнадзорым АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ япащэхэм. Ахэм къызэрэхагъэщыгъэмкIэ, наркоманхэм ежь-ежьырэу ашIырэ наркотик лъэпкъэу «дезоморфиныр» нахьыбэ зэрэхъугъэр Iофыгъо шъхьаIэхэм ащыщ. АР-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ иминистрэ къызэриIуагъэмкIэ, 2010-рэ илъэсым «дезоморфиныр» зыщашIырэ чIыпIэ 25-рэ агъэунэфыгъагъэмэ, мы илъэсым пыкIыгъэ мэзипшIым а пчъагъэр 28-м нэсыгъ. «Дезоморфиныр» зышIыхэрэм химическэу ащ епшIылIэн фаехэр зэрамышIэхэрэм къыхэкIыкIэ шапхъэхэр агъэцакIэхэрэпышъ, зэрарэу къафихьырэр нахьыб. Арэу щытми, нахь пыутэу къызэрафыдэкIырэм фэшI, ащ фэдэ наркотикэу ашIырэр процент 55-кIэ нахьыбэ хъугъэ. ПстэумкIи наркотикхэр щашIыхэу ыкIи щыIуагъэкIыхэу чIыпIэ 24-рэ мы илъэсым республикэм щагъэунэфыгъ. Наркотик лъэпкъхэу «героинымрэ» «гашишымрэ» республикэм къызихьагъэхэу ар зиIэшIагъэхэр Наркоконтролым иIофышIэхэм къаубытыгъэх.

Наркотикхэм апэшIуекIорэ Iофтхьабзэу Мыекъуапэ ыкIи Кощхьэблэ районым ащызэшIуахыхэрэм ахэм япащэхэр къытегущыIагъэх. Мыекъуапэ Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафыбэу щызэшIуахыхэрэм яшIуагъэкIэ, наркотикхэр зыгъэзекIохэрэри зыгъэфедэхэрэри нахь макIэ хъугъэх. Къалэм ипащэ ар пчъагъэхэмкIэ къыушыхьатыжьыгъ, тапэкIи арэущтэу яIофшIэн лъагъэкIотэн гухэлъ зэряIэр къыIуагъ. ТхьакIущынэ Аслъан пстэури къызэфихьысыжьызэ, Кощхьэблэ районым мы Iофыгъом зэрэщыдэлажьэхэрэм уигъэрэзэнэу зэрэщымытыр къыхигъэщыгъ.

— Iофтхьабзэхэр бэу бгъэнафэу зэхэощэхэкIэ пкIэ иIэп, ахэм шIуагъэ къатэу гъэпсыгъэн фае, — къыIуагъ ащ.

Къихьащт 2012-рэ илъэсым комиссием Iоф зэришIэщт планым нэужым тегущыIагъэх, гъэтэрэзыжьыгъэн е зыхэгъэхъогъэн фаеу къыхагъэщыгъэхэр къыдыхэлъытагъэу ар зэдаштагъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Министерствэм зэхищэрэ зэнэкъокъухэр

НыбжьыкIэхэр наркотикхэм ащыухъумэгъэнхэм пае

Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ чъэпыогъум и 24-м къыщегъэжьагъэу шэкIогъум и 30-м нэс республикэм иеджапIэхэу наркотикхэр ныбжьыкIэхэм къахэмыхьанымкIэ анахь дэгъоу Iоф зышIэрэр къызыщылъэгъощт зэнэкъокъу зэхищагъ. Ежь министерствэм епхыгъэ муниципальнэ ыкIи къэралыгъо учреждениехэм ар ащыкIощт. КIэлэцIыкIухэр ыкIи ныбжьыкIэхэр наркотикхэм ащыухъумэгъэнхэм, ахэм зэрарэу къахьырэр ягъэшIэгъэным зэнэкъокъур фэIорышIэщт.

АР-м иминистрэхэм я Кабинет чъэпыогъум и 14-м 2008-рэ илъэсым ыштэгъэ целевой программэу наркотикхэр хэбзэнчъэу гъэзекIогъэнхэм пэуцужьырэм щыщэу зэнэкъокъур еджапIэхэм ащыкIощт. ЗэхэщакIохэм зэралъытэрэмкIэ, кIэлэцIыкIухэм ыкIи ныбжьыкIэхэм наркотикхэр къахэмыхьанхэм, амыгъэфедэнхэм пае еджапIэхэм Iофэу ашIэрэр нахь гъэлъэшыгъэнымкIэ Iофтхьабзэм ишIуагъэ къэкIощт. Наркоманиер профилактикэ шIыгъэнымкIэ еджапIэхэу анахь опыт дэгъу зиIэхэр къыхагъэщыщтых.

Наркотикхэм тхьамыкIагъоу къахьырэр ныбжьыкIэхэм къагурыIоу пIугъэнхэмкIэ еджапIэм мэхьанэшхо иI. Мэфэ реным зыдэщыIэхэрэ еджапIэр ары нахьыбэрэмкIэ наркотикыр ныбжьыкIэхэм апэрэу зыщауплъэкIурэр. Арышъ, а лъэныкъомкIэ еджапIэхэм яIофшIэн нахь гъэлъэшыгъэн зэрэфаер къыгурыIозэ, министерствэм ащ фэдэ зэнэкъокъу зэхищагъ.

«ЕджапIэр псауныгъэр къызыщаухъумэрэ чIыпI»

Ащ фэдэ цIэ иIэу шэкIогъум и 1-м къыщегъэжьагъэу тыгъэгъазэм и 6-м нэс еджапIэхэм яя VII-рэ республикэ зэнэкъокъу ащыкIощт. ЕджапIэр псаунығъэр къызыщаухъумэрэ чIыпIэу шIыгъэным пае ащ Iофэу щашIэрэр нахь гъэлъэшыгъэным Iофтхьабзэр фэлэжьэщт.

Пшъэрылъэу зэнэкъокъум зыфигъэуцужьырэмэ ащыщ республикэм ит еджапIэхэу кIэлэеджакIохэм япсаунығъэ зэщымыкъоным анахь зыщыпылъхэр къыхэгъэщыгъэнхэр ыкIи ахэм яIофшIакIэ нэмыкIхэр щыгъэгъозэгъэнхэр.

«2011-рэ илъэсымкIэ Интернет-сайт анахь дэгъур»

АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэрэ Адыгэ къэралыгъо университетымрэ зэгъусэхэу зэнэкъокъу зэхащагъ. Ащ хэлажьэх гъэсэныгъэмкIэ район ыкIи къэлэ гъэIорышIапIэхэмрэ ахэм япхыгъэ еджапIэхэмрэ. Ар шэкIогъум и 1-м къыщегъэжьагъэу макIо, и 15-м кIэуххэр зэфахьысыжьыщтых.

Гъэсэныгъэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэным фэгъэхьыгъэ целевой программэу 2011 — 2015-рэ илъэсхэм ателъытагъэм хэтэу ар гъэпсыгъэ. Зэнэкъокъум пшъэрылъ шъхьаIэу иIэр гъэсэныгъэм иорганхэм ыкIи ахэм япхыгъэ учреждениехэм Интернет-сайтхэр нахьыбэу агъэфедэхэу шIыгъэнхэр, ахэм ямэхьанэ къэIэтыгъэныр арых.

«Цифровой еджапIэр-2011»

Ари зы зэнэкъокъоу республикэм иеджапIэхэм шэкIогъум и 1-м къыщегъэжьагъэу ащэкIо. Ар тыгъэгъазэм и 16-м нэс лъыкIотэщт. Гъэсэныгъэм иситемэ технологиякIэхэр щыгъэфедэгъэнхэм зэнэкъокъур фэгъэхьыгъ.

Гъэсэныгъэм иучреждениехэм электроннэ ыкIи информационнэ амалхэр нахьыбэу ащыгъэфедэгъэнхэм ар фэлэжьэщт. ЕджапIэхэм яадминистрациехэр ыкIи кIэлэегъаджэхэр яIофшIэнкIэ опытэу яIэмкIэ зэхъожьынхэмкIэ, ясэнэхьат хагъэхъонымкIэ ащ ишIуагъэ къэкIощт.

СИХЪУ Гощнагъу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

ЦIыфхэм япсаунығъэ икъэухъумэн ылъэныкъокIэ гъэхъагъэу иIэхэм ыкIи гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Цэй Ирхьан Ибрахьимэ ыкъом,** ГУ-у «Адыгэ республикэ клиническэ сымэджэщыр» зыфиIорэм травматологиемкIэ иотделение иврач-травматолог-ортопед.

Илъэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыриIэу Iоф зэришIэрэм, цIыфхэм социальнэ IэпыIэгъоу аратырэм зегъэушъомбгъугъэнымкIэ программэхэм ягъэцэкIэн гъэхъагъэу щишIыгъэхэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ **Касицына Татьянэ Дмитрий ыпхъум,** Адыгэ Республикэм и ГУ-у «ЦIыфхэм ясоциальнэ фэIо-фашIэхэм ягъэцэкIэнкIэ Кощхьэблэ гупчэр» зыфиIорэм епхыгъэу зыныбжь хэкIотагъэхэмрэ сэкъатныгъэ зиIэхэмрэ зыщаIыгъхэрэ Натырбые пансионатым икладовщицэ.

Апэрэ историкэ-литературэ еджэнхэр

Евгений Шварц ыцIэкIэ

Урыс тхакIоу, драматургэу, пшысэIуатэу Е. Шварц (1896 — 1958) къызыхъугъэр чъэпыогъу мазэм илъэси 115-рэ хъугъэ. Ащ исабыигъо ыкIи икIэлэгъу илъэсхэр Мыекъуапэ щыкIуагъэх. Мыекъопэ гурыт еджапIэу N 5-м щеджагъ. IупкIэу, гулъытэ чан иIэу, еджэныр къыфэпсынкIэу, сэнаущыгъэ хэлъэу зэрэгъэпсыгъагъэр къаIотэжьы.

Евгений Шварц дунаим хэплъэныр, чIыопсым ишэфхэр зэригъэшIэнхэр, гупшысэ-зэфэхьысыжьхэр ахэмкIэ ышIыныр икIасэу къэтэджыгъ. ГукIэ бэмэ анэсыщтыгъ. ЩыIакIэр зыфэдэм — шIоу, дэгъоу хэлъым нэмыкIэу, дэир, Iаер къыздикIыхэрэм агъэгумэкIыщтыгъ, ахэм алъапсэ ыужыIоу зэхифыгъ.

Евгений Шварц Кавказым фэтхэгъэ тхакIохэм ахэтэу ыцIэ къыраIоу бэрэ зэхэтымыхыгъэми, Мыекъуапэ ехьылIэгъэ художественнэ тхыгъабэу иIэхэм, мы тичIыпIалъэхэр ыкIи ахэм щыIэкIэпсэукIэр зэращыкIорэр къызщыригъэлъэгъукIыгъэ пьесэу **«Клад»** зыфиIорэм ар урыс тхакIохэу Кавказым щыIагъэхэу, фэтхагъэхэм зэращыщыр къеушыхьаты.

Евгений Шварц Мыекъуапэ щигъэкIогъэ илъэсхэм чIыпIэ ин ипроизведениехэм ащаубытыгъ, творчествэ лъэуж дахэ къытфыщинагъ. Ары ыцIэ епIоныр, произведениехэм уатегущыIэныр, зэхэпфынхэр игъо шъыпкъэ къэзышIырэр.

ШэкIогъум и 11-м АР-м и Лъэпкъ библиотекэ а зэкIэмэ япхыгъэу апэрэ историкэ-литературнэ шварцевскэ еджэнхэр щызэхащэгъагъэх.

Мэхьанэ зиIэ мэфэкIым АР-м культурэмкIэ иминистрэ игуадзэу Н. Васильевар, тхакIом ипхъорэлъфэу М. Крыжановскаяр, шIэныгъэлэжьхэр, Мыекъуапэ иеджэпIэ зэфэшъхьафхэм якIэлэегъаджэхэр, культурэм иIофышIэхэр, ныбжьыкIэхэр хэлэжьагъэх.

Лъэпкъ библиотекэм иеджэпIэ зал ипащэу И. Константиновам Iофтхьабзэр зэрищагъ.

АКъУ-м истудентхэр, лицееу N 19-м иеджакIо цIыкIухэр чанэу мэфэкIым хэлэжьагъэх.

Литературэ еджэнхэм яхьылIэгъэ тхыгъэ тигъэзет къихьащт.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтым итыр: **Лъэпкъ библиотекэм иеджэпIэ зал ипащэу Ирина Константиновар.**

КIэлэегъаджэхэм унэхэр афашIыщтых

Гъэсэныгъэм исистемэ непэрэ мафэм диштэу нахьышIу шIыгъэным (модернизацием) къыхиубытэу проектэу «КIэлэегъэджэ ун» зыфиIорэм иIофшIэн ригъэжьагъ. КIэлэегъаджэхэм япсэупIэ унэхэр нахьышIу шIыгъэнхэм епхыгъэ Iофыгъом изэшIохын ар фэлэжьэщт.

Проектым къызэрэдилъытэрэмкIэ, гъэсэныгъэм иIофышIэхэм апэрэу япсэупIэхэм язытет нахьышIу ашIын алъэкIыщт, ежьхэмкIэ федэу, фэгъэкIотэныгъэхэр яIэхэу ипотекэ къаIахынышъ, унэу афашIыщтым халъхьанэу амал яIэщт. Проектым хэлажьэхэрэм ипотекэмкIэ ахъщэу къаIахыщтым проценти 8,5-рэ ныIэп техьощтыр. Апэрэ тыгъом унэм ыуасэ ипроценти 10 атыщтыр. Шапхъэу щыIэхэмкIэ апэрэ пчъагъэр — процент 14, ятIонэрэр — 20, ау кIэлэегъаджэхэм фэгъэкIотэныгъэхэр яIэщтых.

ЕджапIэ пэпчъ кIэлэегъаджэу зипсэупIэ нахьышIу зышIы зышIоигъохэм яспискэхэр ащызэхагъэуцох. Ахэм ахэтых специалист ныбжьыкIэхэри, бэшIагъэу Iоф зышIэрэ кIэлэегъаджэхэри.

(Тикорр.).

ИсурэтхэмкIэ къыддэгущыIэ

Урысыем исурэтышIхэм я Союз хэтэу Василий Нихотиным иIофшIагъэ фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъон Мыекъуапэ къыщызэIуахыгъ. Адыгэ Республикэм исурэтышIхэм я Союз итхьаматэу Хъуажъ Рэмэзанэ зэрищагъэ зэхахьэм хабзэм икъулыкъушIэхэр, искусствэм ицIыф цIэрыIохэр, сурэтышIым иныбджэгъухэр, культурэм зэхъокIыныгъэу хэхъухьэхэрэр зышIогъэшIэгъонхэр хэлэжьагъэх.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэ иапэрэ гуадзэу Нафиса Васильевар, министерствэм иотдел ипащэу Шэуджэн Бэлэ, Бырсыр Абдулахь, Нэгъэплъэ Аскэрбый, Къонэ Аслъан, ЛэупэкIэ Нурбый, Геннадий Назаренкэр, Борис Воронкиныр, нэмыкIхэри зэхахьэм щытлъэгъугъэх, гущыIэгъу тафэхъугъ.

Василий Нихотиныр Ханскэм къыщыхъугъ, Краснодар художественнэ училищыр къыщиухыгъ. Ыныбжь илъэс 60 зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъоныр гъэшIэгъонэу гъэпсыгъэ. Тыкъэзыуцухьэрэ дунаир зэрилъэгъурэ шIыкIэр исурэтхэмкIэ къеIуатэ. Мыекъопэ районым ит къушъхьэхэр, псыхъохэр, къушъхьэ дэкIыпIэхэр, мэз Iушъохэр дахэу нэгум къыкIегъэуцох. Мэзэу, чIыпIэ гъэшIэгъонэу уздэщыIагъэхэр сурэтхэмкIэ IупкIэу къыуегъэшIэжьых, «тхьауегъэпсэу» етэIо.

Ишъхьэгъусэ, иныбджэгъухэм, щысэ зытырихыщтыгъэ сурэтышIхэм яшIуагъэкIэ итворчествэ зыригъэушъомбгъун зэрилъэкIыгъэр Василий Нихотиным зэхахьэм къыщиIуагъ. Къушъхьэ шыгум идэхагъэ, къушъхьэпсыр, псынэкIэчъым икъэбзагъэ, шъофымрэ мэз Iупэмрэ язэпхыныгъэ, нэмыкIхэри зылъэгъу зышIоигъохэр Василий Нихотиным икъэгъэлъэгъон етэгъэблагъэх.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

БзэджэшIагъэ зэрахьагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI Iофхэмкlэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, чъэпыогъум и 31-м къыщегъэжьагъэу шэкIогъум и 6-м нэс республикэм бзэджэшIэгъэ 94-рэ щызэрахьагъ. Ахэр бзылъфыгъэм ебэныгъэхэу 1, хъункIэн бзэджэшIагъэу 2, тыгъуагъэхэу 37-рэ, гъэпцIагъэ зыхэлъ бзэджэшIагъэи 8, нэмыкIхэри. Законыр зыукъогъэ нэбгырэ 84-рэ правэухъумэкIо органхэм агъэунэфын алъэкIыгъ, бзэджэшIагъэу зэхафыгъэр процент 95-м кIэхьэ.

Мы тхьамафэм къыкIоцI Адыгеим игъогухэм хъугъэ-шIэгъи 2 къатехъухьагъ. Ахэм нэбгыри 3 ахэкIодагъ, зы нэбгырэм шъобжхэр тещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водители 112-рэ къаубытыгъ.

Тикъэлэ шъхьаIэ игупчэ бэдзэршIыпIэ Iоф щызышIэрэ бзылъфыгъэм УФ-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ иотделэу Мыекъуапэ щыIэм икъулыкъушIэхэм мы мафэхэм закъыфигъэзагъ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, ыщэрэ цуакъэхэм ащыщхэр амыгъэунэфыгъэ бзэджашIэ горэм шIуитыгъугъэх. Полицием иIофышIэхэм псынкIэу зэрахьэгъэ оперативнэ-лъыхъон Iофтхьабзэхэм яшIуагъэкIэ, бзэджашIэр агъэунэфыгъ. Ар ешъуагъэу, автостанцием тетэу къаубытыгъ, къызалъыхъум ытыгъугъэхэри къыхахыжьыгъэх. Анахь гъэшIэгъоныр ытыгъугъэ цуакъэхэр зэмылIэужыгъохэу, тIури лъэкъо джабгъум паеу зэрэщытыгъэхэр ары.. Джы илъэс 24-рэ зыныбжь кIэлакIэм пшъэдэкIыжь рагъэхьыщт.

ШэкIогъум и 3-м станицэу Джаджэ дэт гурыт еджапIэ горэм идиректор полицием зыкъыфигъэзагъ. Гъэсэныгъэм иучреждение хэт ОБЖ-мкIэ икабинет ипчъэ амыгъэунэфыгъэ бзэджашIэхэм IуакIыкIи учебнэ автоматэу АК-74М ыкIи шхонч аIоу зэрэратыгъукIыгъэхэр ащ къыIотагъ. Нэужым оперативникхэм зэрагъэунэфыгъэмкIэ, шэкIогъум и 2-м пчыхьэм, еджапIэм ыкIоцI зыныбжь имыкъугъэ кIалэхэр (ахэм ахэтыгъэх мыщ щеджэхэрэри) дэтыгъэх. Ахэм задэгущыIэхэ нэуж бзэджэшIагъэр зезыхьагъэхэр къэнэфагъэх. Нэбгыри 3 мэхъух, кIэлэ Iэтахъох, мы станицэ дэдэм щэпсэух. Законыр аукъонэу зыкIэхъугъэри ежьхэм ашIэрэп. Арэу щыт нахь мышIэми, уголовнэ Iоф къызэIуахыгъ, упльэкIунхэр макIох.

ОшIэ-дэмышIэу къытфэкIуагъ

Тисиноптикхэм къаIогъагъэм цыхьэ фэтымышIыгъагъэми, япрогнозхэр шъыпкъэхэу къычIэкIыжьыгъ, кIымафэр нахьыжьэу къытфэкIуагъ. Адыгеим икъэлэ шъхьаIэ ощх-ос зэхэтэу къешхыгъэм, ащ ыпэкIэ жьыбгъэшхоу щыIагъэм чъыгхэр ацIыцIыгъэх, электричествэр къызэрыкIорэ гъучIычхэр зыщызэпачыгъэ чIыпIэхэр иIэх. Адыгэ Республикэм иметеогупчэ къызэритыгъэмкIэ, мы тхьамафэм джыри къесыщт, температурэри ехыщт.

Синоптикхэм ом зызэрэзэрихъокIыщтыр игъом агъэунэфыгъ ыкIи макъэ къагъэIугъ, ау къызесым, псэупIэ-коммунальнэ хъызмэтым иIофышIэхэмкIэ кIымафэр «ошIэ-дэмышIэу къызэрэкIуагъэр» къэнэфагъ. Осыр мымакIэу къалэм къыщытырилъхьагъэми, гъогухэм ар игъом атыратхъыгъэп, ос цIынэр автомашинэхэм «къырафэкIышъ» телъ, лъэс гъогухэм ягугъу тшIыжьырэп, ахэр зыпарэкIи агъэкъабзэхэрэп. Джащ фэдэу осымрэ жьыбгъэмрэ чъыгэу ацIыцIыгъэхэр, къутамэу къыгуакIыгъэхэр зыми ыугъоижьыгъэхэп, къызщефэхыгъэхэм щылъых. Къалэм псыр лъашъхьэм къэсэу щэчъэ, смерч зыщыкIуагъэм фэдэу зэхэтэкъуагъ. Бжыхьэр къызихьэкIэ къалэр кIымэфэ уахътэм зэрэфэхьазырым тыкIэупчIэу тихабзэ. Пстэури зэтырагъэуцуагъэу ары псэупIэ-коммунальнэ хъызмэтым фэгъэзагъэхэм къызэратаIорэр, ау илъэс къэс а уахътэр «ошIэ-дэмышIэу къафэкIуагъэу» къычIэкIыжьы. Ар зытехъухьэрэм тыкIэупчIэнэу къэлэ администрацием тызытеом, цыпэр къэдгъотыгъэп, зым адрэм тыфигъэзагъ, ащ нэмыкI горэм дэжь тытыригъэуагъ... Гъунэ фэмыхъу зэхъум, пкIэ зэримыIэр къыдгурыIуи ауж тикIыжьыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтыр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъ.

ПРОЕКТХЭР КЪЫШЪОЖЭХ, ИНВЕСТОРХЭР

ХьакIабэмэ якIуапIэ хъущт

Бэдзэр зэфыщытыкIэ щыIакIэм тищыIэныгъэ илъэныкъо пстэури, ыпэкIэ тызэресэгъагъэм фэмыдэу, бэшхокIэ къызэрихъокIыгъэх. ГущыIэм пае, нахьыпэм сыдрэ псэуалъи бюджет мылъкукIэ агъэпсыщтыгъэмэ, джы тыдэкIи унэе мылъкур щыбгъэфедэн, пшъхьэкIи, къэралыгъомкIи, цIыфхэмкIи шIуагъэ къебгъэтын плъэкIыщт. Джащ фэдэу экономикэр гъэпсыгъэу, хабзэм ыгъэнэфэгъэ проектхэм унэе мылъку ахэзылъхьэхэрэм инвесторкIэ тяджэ.

Лъэхъаным тегъэпсыкIыгъэу социальнэ-экономикэ щыIакIэр зэхащэзэ, Урысые Федерацием исубъект пстэуми яхэбзэихъухьэ ыкIи гъэцэкIэкIо органхэр хэкIыпIэ зэфэшъхьафхэм алъэхъух, чIыпIэ амалэу яIэхэм атегъэпсыкIыгъэ инвестиционнэ площадкэхэр агъэхьазырхэзэ, агъэнэфэгъэ объектхэм ягъэпсын унэе мылъку хэзылъхьан зылъэкIыщтхэр рагъэблагъэх, яэкономикэ хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэм иIофыгъохэр зэрахьэх. Ащ пае экономическэ форум зэфэшъхьафхэм ахалажьэх, агъэхьазырыгъэ проектхэм инвесторхэр ащагъэгъуазэх, гъусэгъушIу хъун зылъэкIыщтхэр рагъэблагъэх.

Экономикэм игъэтэрэзын иIофыгъохэр нахьыбэу шIуагъэ къызэратыщтым тегъэпсыкIыгъэу зэрахьэхэзэ ыкIи тиреспубликэ исоциальнэ-экономикэ щыIакIэ хэпшIыкIыу хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэр гухэлъ шъхьаIэу агъэнафэзэ, Адыгеим ипащэхэр, игъэцэкIэкIо хабзэ иорганхэр илъэс заулэ хъугъэу къалэу Шъачэ щыкIорэ экономическэ форумым хэлажьэх, экономикэм хэхъоныгъэхэр езыгъэшIын зылъэкIыщт лъэныкъохэу республикэм иIэхэм атехыгъэ проектхэр къыщагъэлъагъох, форумым хэлажьэхэрэр нэIуасэ афашIых, зэзэгъыныгъэхэр адашIых. Мыбжьыхьэ щыIэгъэ зичэзыу форумым хэлажьэхэзэ агъэхьазырыгъэ проектхэм ащыщхэм яхьылIэгъэ тхыгъэ заулэ тигъэзет къидгъэхьэ, гъэзетеджэхэр, инвестициехэр тиреспубликэ иэкономикэ хэзылъхьан зылъэкIыщтхэр ахэм ащыдгъэгъуазэхэ тшIоигъу.

Адыгеим туризмэм хэхъоныгъэ щегъэшIыгъэным, а Iофым инвесторхэр къыхэгъэлэжьэгъэнхэм бэкIае шIагъэ игугъу зашIырэр. ШъыпкъэкIэ, тызэрэфаем диштэу а Iофыр джырэкIэ кIэкIы пIон плъэкIыщтэп. Сыда пIомэ, тэ къызэрэтшIошIырэмкIэ, республикэм нэкъокъогъоу иIэхэм яягъэ къэмыкIоу пфэIощтэп. Ащ къыхэхъожьыгъ Шъачэ щыкIощт Олимпиадэм изыфэгъэхьазырын ехьылIэгъэ IофшIэнышхоу рагъэкIокIырэри, экономикэ кризисэу къызэтынэкIыгъэм къыздихьыгъэ Iофыгъохэри. Шъыпкъэр пIощтмэ, уахътэу тешIэщтыр непэ кэшIэгъуае, ауми, Шъачэ епхыгъэ IофшIэнхэри аухынхэкIэ бэп къэнэжьыгъэр, а Iофыгъори текIын, хы ШIуцIэ Iушъом Iулъ чIыгури аухын, мылъкушхо зиIэхэм ар зыщагъэфедэщтыр амыгъотыжьэу, Адыгеим къызэрэтакъохэу лъэхъани къыхэкIын.

Сыд фэдэ проект гъэшIэгъонха ыкIи мылъку уиIэмэ, зыхэплъхьанкIэ IофыгъошIугъа Адыгеим щагъэхьазырыгъэхэр? Пстэуми анахьыбэу мылъкушхо зищыкIагъэхэм ыкIи шIогъэ икъу къызытын зылъэкIыщтхэм ащыщ къушъхьэ-климатическэ курортэу «Лэгъо-Накъэ» гъэпсыгъэным ехьылIэгъэ проектэу форумым къыщагъэлъэгъуагъэр. ***Ащ егъэнафэ хым метрэ минищ Iэпэ-цыпэкIэ нахь лъэгэ чIыпIэхэр къыхафэхэзэ, дэзыщэхэрэ канатнэ гъогу пчъагъэ, нэбгырэ 5500-м телъытэгъэ хьакIэщтхэр, шхапIэхэр, зыгъэпсэфыпIэхэр, спортивнэ ыкIи нэмыкI объектхэр а чIыпIэм щыгъэпсыгъэнхэу. Зэ екIолIэгъукIэ нэбгырэ мин 20-м нэсэу а чIыпIэм лыжэхэм атетхэу къыщачъыхьан алъэкIыщт. Мы чIыпIэм осыр метрихым нэс икууагъэу къыщесы, илъэсым мэфэ 250-м тыгъэр къыщепсы.***

Арышъ, ищыкIэгъэ объектхэр загъэпсыщтхэкIэ, хьакIэхэр хъоеу къэкIонхэ зэралъэкIыщтым щэч хэлъэп.

Инфраструктурэм ехьылIэгъэ Iофыгъохэр мы чIыпIэм хэбзэ мылъкукIэ щагъэпсых. Вольтышхо зиIэ электрическэ линием иапэрэ чэзыу 2007-рэ илъэсым мы чIыпIэм щатыгъ. Ащ бюджет мылъкоу сомэ миллион 98,4-рэ пэIуагъэхьагъ. ***2009-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу станицэу Даховскэм къыщыублагъэу «Лэгъо-Накъэ» екIолIэрэ гъогур агъэкIэжьы. А IофшIэнхэм бюджет ахъщэу сомэ миллион 735,2-рэ апэIуагъэхьагъ. Бюджет ахъщэу сомэ миллион 647-м ехъу пэIуагъэхьащт ыкIи 2013-рэ илъэсым ехъулIэу курортэу «Лэгъо-Накъэ» зыдэщытыщт чIыпIэм электричествэр лъагъэIэсыщт.*** А илъэсым инженер инфраструктурэм иобъектхэр (псыр, псы шIоир зыщаукъэбзыхэрэр, нэмыкIхэр) агъэпсыщтых. А IофшIэнхэм сомэ миллиони 105-м ехъу апэIуагъэхьащт. ЗэкIэмкIи къушъхьэ лыжэ трассэм километрэ 60 фэдиз икIыхьэгъэщт, ахэм языщэлIэщтхэ подъемник 16 агъэуцунэу инвестиционнэ проектым егъэнафэ.

Илъэс псаум къэуцу имыIэу Iоф зышIэщт къушъхьэ-климатическэ курортэу «Лэгъо-Накъэ» иинфраструктурэ иобъектхэр гухэлъ гъэнэфагъэ зиIэ Федеральнэ программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиIоу 2003—2007-рэ илъэсхэм ыкIи а программэ дэдэу 2008 — 2013-рэ илъэсхэм ателъытагъэхэм, джащ фэдэу гухэлъ гъэнэфагъэ зиIэ Республикэ программэу «Адыгэ Республикэм 2004 — 2009-рэ илъэсхэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышIыщтхэр» зыфиIорэм ыкIи программэу «Адыгэ Республикэм итуристскэ-рекреационнэ комплекс 2007 — 2011-рэ илъэсхэм хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэр» зыфиIорэм атегъэпсыкIыгъэх. ***2013-рэ илъэсым ехъулIэу зэкIэмкIи ахэм бюджет ахъщэу сомэ миллиардрэ миллион 932,1-рэ апэIуагъэхьащт. Проектыр зэкIэмкIи сомэ миллиарди 7,6-м телъытагъ.*** Инвесторхэм ямылъкоу джащ фэдиз проектым игъэцэкIэжьын хэлъхьэгъэн фае. А мылъкур чэзыуищым телъытагъэу aIэ къырагъэхьанэу агъэнэфагъ.

Сыда ащ фэдиз мылъкум ыкIи IофшIэныбэу зэшIуахын фаем шIуагъэу къытыщтыр? КъызэралъытагъэмкIэ, гурытымкIэ илъэсым курортым шIуагъэу сомэ миллиарди 3,2-рэ къытыщт, бюджетым федэу сомэ миллион 640-рэ IэкIэхьащт. Псэуалъэхэм Iоф ащызышIэщтхэм апае IофшIэпIэ чIыпIэ 2300-рэ гъэпсыгъэ хъущт. Мафэ къэс нэбгырэ мин 20-м ащ зыщагъэпсэфын алъэкIыщт. Джащ тетэу Iоф ышIэзэ, проектым илъэс 11-кIэ зыкъищэфыжьыщт.

Турист зыгъэпсэфыпIэу «Хьаджэхъу»

ЫпшъэкIэ зыцIэ къыщетIогъэ объектышхом курорт мэхьанэ иIэмэ, джы тыкъызытегущыIэщтыр туристхэмкIэ зыгъэпсэфыпIэу щытыщт объект. Проектым егъэнафэ зыгъэпсэфыным телъытэгъэ объект пчъагъэ чIыпIэу агъэнэфагъэм щыгъэпсыгъэнэу. ***Ахэм ащыщых хьакIэщхэр, автомобиль гъэуцупIэхэр, шхапIэхэр, спортивнэ-оздоровительнэ объектхэр, псыхъо Iушъом щагъэпсын фэе аквапаркыр, вертолет тIысыпIэр, деловой гупчэр, инструкторхэр зыщагъэхьазырыхэрэ еджапIэр, нэмыкIхэр.*** А зэпстэур поселкэу Каменномостскэм псэуалъэхэр щыгъэпсыгъэнхэм телъытэгъэ генпланэу зэхагъэуцуагъэм дештэх.

Турист зыгъэпсэфыпIэр зыщагъэпсыщт чIыпIэу агъэнэфагъэр зы лъэныкъомкIэ автомобиль гъогоу Мыекъуапэрэ Гъозэрыплъэрэ зэзыпхырэм къеуалIэ, адрэ лъэныкъомкIэ псыхъоу Шъхьэгуащэ лъэIэсы. Мы чIыпIэм мэшIоку гогъу екIуалIэ. Инженернэ инфраструктурэм ехьылIэгъэ ухьазырыныгъэу щыIэр псымрэ канализациемрэ зэрещэлIэгъахэхэр ары. Джащ фэдэу гухэлъ гъэнэфагъэ зиIэ Федеральнэ программэу «Урысыем и Къыбл» зыфиIорэм тегъэпсыкIыгъэу поселкэу Каменномостскэм газрэ псырэ ращэлIагъэх. Гъогубгъу сервисыр гъэпсыгъэным ехьылIэгъэ зэзэгъыныгъэу зэдашIыгъэм тетэу гектар 14 зэлъиубытэу объектхэр агъэпсыщтых. ЗэкIэмкIи проектыр сомэ миллион 943-м телъытагъ.

Каменномостскэм непэ нэбгырэ мини 10 фэдиз щэпсэу. Мыр КъохьэпIэ Кавказым изыгъэпсэфыпIэ анахьыжъхэм ащыщ. Кавказым джа ишъольыр екIолIэрэ къушъхьэ-лъэсрыкIо маршрутхэр мы чIыпIэр ары къызыщежьэхэрэр. Каменномостскэр Адыгеим итуристскэ гъогухэм язэхэкIыпIэ шъхьаIэу щыт. Мы чIыпIэм къыщежьэх псыхъохэу Дахэ, Сахрай, Фэдз, Фарзэ якIэйхэм якIолIэрэ маршрутхэр. Непэ поселкэу Каменномостскэм туристическэ предприятиипшI фэдиз дэт, хьакIэщыкIэхэр гъэпсыгъэнхэм инвестициехэр халъхьэх, къоджэ туризмэм хэхъоныгъэхэр щешIых. Каменномостскэм ыкIи ащ иIэгъо-блэгъухэм чIыопсым, тарихъым, культурэм япхыгъэ объектыбэ, цIыфхэм ашIогъэшIэгъонэу зызщаплъыхьэрэ чIыпIэхэр иIэх. Арышъ, имылъку федэ къезыгъэты зышIоигъохэм мы объектми анаIэ къытырадзэн алъэкIыщтэу къытшIошIы. ЗэраIоу, зызщыбгъэпсэфыщтыр цIыфхэм агу ыхьыным телъытагъэу гъэпсыгъэмэ, къэкIощт хьакIэхэр хъои зэрэхъущтхэм уехьырэхъышэжьынэу щытэп. Тыфай ыкIи тыщгугъы илъэсыбэ темышIэу зигугъу къэтшIыгъэ объектхэр нэрылъэгъу къытфэхъунхэу ыкIи тызэрэщыгугъырэм тегъэпсыкIыгъэу тиреспубликэ шIуагъэ къыфахьынэу.

Зигугъу къэтшIыгъэхэм анэмыкI инвестиционнэ проектхэри туризмэм ехьылIагъэу щыIэх. Ахэми инвесторхэм анаIэ къатырадзэн алъэкIыщт.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

Апэрэ курсым щеджэхэрэм афэгушIуагъэх

Адыгэ Республикэм ренэу Iоф зышIэрэ илIыкIоу УФ-м и Президент дэжь щыIэм Адыгеим икIыгъэхэу, Москва иапшъэрэ еджапIэхэм ачIэхьагъэхэу апэрэ курсым щеджэхэрэм зэIукIэгъу адыриIагъ.

ЗэIукIэр къызэIуахыгъ Адыгэ Республикэм ренэу Iоф зышIэрэ илIыкIоу УФ-м и Президент дэжь щыIэм ипащэ игуадзэхэу Быслъымэн Расулрэ Бэрзэдж Вадимрэ. ЧIэхьагъу ушэтынхэр акIухи, Москва иапшъэрэ еджэпIэ анахь дэгъухэм зэрачIэхьагъэхэм фэшI апэрэ курсым ис тиныбжьыкIэхэм ахэр афэгушIуагъэх. Нэужым Представительствэм иIофшIэн зэрэзэхищэрэр, пшъэрылъэу ыкIи мурадэу иIэхэр студентхэм къафаIотагъ, Адыгеим икIыгъэ студентхэм мыхэр сыдигъуи IэпыIэгъу къызэрафэхъущтыр къараIуагъ. ЗэIукIэгъум дакIоу АР-м икъэралыгъо хэбзэгъэуцу органхэмрэ федеральнэ ведомствэхэмрэ зэпхыныгъэхэр яIэхэу зэрэзэдэлажьэхэрэм нэмыкIэу, республикэм икультурэ къэухъумэгъэным епхыгъэу пшъэрылъ шъхьаIэхэр зэрагъэцакIэхэрэр ныбжьыкIэхэм къафаIотагъ. А IофшIэнхэм ахахьэу Адыгеим и Представительствэ культурэм ылъэныкъокIэ Iофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэм ахэлажьэ, общественнэ организациехэм IэпыIэгъу афэхъу.

Конференц-залым щыкIогъэ зэдэгущыIэгъум ыуж АР-м и Представительствэ студентхэр экскурсие ащагъэх. НыбжьыкIэхэм бэ гъэшIэгъонэу къалъэгъугъэр. ГущыIэм пае, мыр зычIэт унэм ипроект зыгъэцэкIагъэр урыс архитектурэм егъэжьэпIэшIу фэзышIыгъэу Матвей Казаковым илIакъо къыхэкIыгъэ Людмила Казаковар ары. Унэр ипроекткIэ дахэу зэришIыгъэм имызакъоу, адыгэ лъэпкъ культурэм ишэнхабзэхэр къыдилъытэхэзэ, тхыпхъэ дахэхэмкIэ ыгъэкIэрэкIагъ.

Джащ фэдэу культурэмкIэ ыкIи общественнэ зэпхыныгъэхэмкIэ консультант шъхьаIэу Ева Шанибовам Представительствэм адыгабзэ зэрэщызэрагъэшIэн алъэкIыщтыр студентхэм къариIуагъ.

Урысыем икъэлэ шъхьаIэ лъэпкъ зэфэшъхьафыбэ щэпсэу, ахэр яшэн-хабзэхэмкIэ, якультурэкIэ зэтекIых. ЗэкIэми анахь шъхьаIэр лъэпкъ пэпчъ икультурэ къэухъумэгъэныр, IэпыIэгъу фэхъугъэныр ары. Москва щыпсэурэ адыгэхэм апае илъэс 11-м къехъугъэу лъэпкъ къэшъокIо ансамблэу «Адыги» зыфиIорэм Iоф ешIэ, адыгэ къашъом ишIыкIэхэм защызыгъэгъуазэ зышIоигъохэр мыщ къэкIонхэ алъэкIы. Пшъэрылъ шъхьаIэу ансамблэм иIэр къыткIэхъухьэрэ лIэужхэр адыгэ лъэпкъым икультурнэ кIэн бай щыгъэгъозэгъэнхэр, тишэнхабзэхэр къэухъумэгъэнхэр арых.

ЗэIукIэм икIэухым студентхэр Iанэм рагъэблэгъагъэх, тичIыпIэгъухэр нахь благъэу нэIуасэ зэфэхъугъэх, хабзэ зэрафэхъугъэу, нэпэеплъ сурэтхэр зытырарагъэхыгъэх. Нэужым Адыгэ Республикэм ренэу Iоф зышIэрэ илIыкIоу УФ-м и Президент дэжь щыIэм игуадзэхэр студентхэм тапэкIэ яшIэныгъэхэм ахагъэхъонэу, лъэныкъо зэфэшъхьафхэмкIэ гъэхъагъэхэр ашIынхэу къафэлъэIуагъэх.

Адыгэ Республикэм ренэу Iоф зышIэрэ илIыкIоу УФ-м и Президент дэжь щыIэр.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ШЪУЩЕГЪЭГЪУАЗЭ

ИпIалъэм къэзымытыгъэхэр агъэпщынэщтых

Тызыхэт илъэсым телъытэгъэ отчет компаниер шэкIогъум и 15-м аухы. Ар кIозэ шIокI зимыIэ пенсие ыкIи медицинэ страхованиехэмкIэ илъэсым имэзибгъу къафалъытэгъэ ыкIи атыгъэ страховой тынхэм яхьылIэгъэ отчетхэр ыкIи ащ дыкIыгъоу яIофышIэхэм яхьылIэгъэ персонифицированнэ учетым епхыгъэ къэбархэу ящэнэрэ кварталым телъытагъэхэр, а тынхэр зытыхэрэ IофшIэпIэ мини 7-м ехъухэрэм УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и Адыгэ республикэ Къутамэ ичIыпIэ органхэм къарахьылIэнхэ фае. А пIалъэм ехъулIэу къэбархэр къэзымытыгъэхэм законым зэригъэнафэрэм тетэу пшъэдэкIыжь арагъэхьыщт. Непэ ехъулIэу зэрэгъэпсыгъэмкIэ, а къэбархэр къытлъагъэIэсыгъэх страховой тынхэр зытыхэрэ IофшIэпIэ ыкIи шъхьэзэкъо предприниматель 5248-м е ахэр зэкIэ къэзытын фаехэм япроцент 74,2-м.

2011-рэ илъэсым къыщыублагъэу цIыфхэм IофшIэн язытыхэрэм квартал къэс страховой тынхэм яхьылIэгъэ отчетхэр УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд, шIокI зимыIэ медицинэ страхованиемкIэ Федеральнэ ыкIи чIыпIэ фондхэм (ФОМС-р ыкIи ТФОМС-р) алъагъэIэсынхэ фаеу зэрэщытым имызакъоу, персонифицированнэ учетым ехьылIэгъэ къэбархэри къатынхэ фаеу щыт. ОтчетитIур зэгъусэхэу къызэратыхэрэм ишIуагъэкIэ хэукъоныгъэхэу хашIыхьэхэрэр нахь макIэ ыкIи отчетхэр нахь дэгъоу гъэхьазырыгъэхэ мэхъу. Джащ фэдэу персонифицированнэ учетым ехьылIэгъэ къэбархэр квартал къэс къатынхэ фаеу зыкIагъэпсыгъэр гражданхэм пенсиехэм яхьылIэгъэ фитыныгъэхэу яIэхэм афэгъэхьыгъэ къэбархэр, ыужыкIэ пенсиеу къаратыщтым мылъку зыщызэIуагъэкIэрэ Iахьэу иIэри зэрэдыхэтэу, ренэу игъэкъужьыгъэнхэ фаеу щытышъ ары. Пенсие афэгъэуцугъэным ипIалъэ къызыскIэ а къэбархэм яшIуагъэ къэкIожьыщт.

УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и Адыгэ республикэ Къутамэ отчетхэр къызатыщтхэр зырагъэкъудыйзэ аужырэ мафэм нэс зэкIахьанэу зэримыщыкIагъэр IофшIапIэхэм агу къегъэкIыжьы. ГущыIэм пае, шэкIогъум и 16-м тазыр санкциехэр агъэфедэхэзэ документхэр аIахыщтых.

IофшIэнэу къыпыкIыщтыри уахътэу ыхьыщтыри нахь макIэ шIыгъэнхэм фэшI, электроннэ шIыкIэм тетэу документхэр къэтыгъэнхэр IофшIапIэхэм игъоу афэтэлъэгъу. А шIыкIэм тетэу отчетхэр къытлъагъэIэсынхэм ищыкIэгъэ формэхэр ыкIи цIыфхэр страховать зышIыгъэхэм РСВ-1-р къызэратыщт шIыкIэм зэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэр, персонифицированнэ учетым ехьылIэгъэ къэбархэр къызэратыщтхэ шIыкIэр УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд иофициальнэ сайт (www.pfrf.ru) иIэ едзыгъоу «Работодателям» зыфиIорэм ижъугъотэщтых. Джащ фэдэу ахэр ПФР-м ичIыпIэ органхэм къащышъуатыщтых.

ДЭГУМЫКЪО Валентина.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ страховой тынхэм пэщэнычгъэ адызехьэгъэныр зэхэщэгъэнымкIэ, цIыфхэр страховать зышIыхэрэм Iоф адэшIэгъэнымкIэ ыкIи чIыфэу ателъхэр къягъэтыжьыгъэнымкIэ иотдел ипащ.

Адыгэ Республикэм IофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иунашъу

Адыгэ Республикэм IофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иунашъоу N 193-р зытетэу «Сабыибэ зиIэ ныхэм тын лъапIэхэр афэгъэшъошэгъэнхэм иIоф хэплъэщт комиссием изэхэщэн ехьылIагъ» зыфиIоу 2009-рэ илъэсым Iоныгъом и 15-м аштагъэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Кадрэ зэхъокIыныгъэхэм япхыгъэу **унашъо сэшIы:**

1. Адыгэ Республикэм IофшIэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкIэ и Министерствэ иунашъоу N 193-р зытетэу «Сабыибэ зиIэ ныхэм тын лъапIэхэр афэгъэшъошэгъэнхэм иIоф хэплъэщт комиссием изэхэщэн ехьылIагъ» зыфиIоу 2009-рэ илъэсым Iоныгъом и 15-м аштагъэм мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэу:

1) комиссием хэгъэкIыгъэнэу:

«Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм социальнэ политикэмкIэ, цIыфхэм япсауныгъэ икъэухъумэнкIэ ыкIи ветеранхэм яIофхэмкIэ икомитет идепутат (зэрэзэзэгъыхэрэм тетэу)»;

2) мы къыкIэлъыкIохэрэр комиссием хэгъэхьэгъэнхэу:

«Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ и Министерствэ кIэлэцIыкIухэм, бзылъфыгъэхэм ыкIи унагъом яIофхэмкIэ иотдел ипащэ»;

«Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм икомитетэу культурэм, унагъом иIофхэм ыкIи общественнэ организациехэм гъусэныгъэ адыряIэным фэгъэзагъэм илIыкIо».

3) сатырэу «кIэлэцIыкIухэм, бзылъфыгъэхэм ыкIи унагъом яIофхэмкIэ отделым испециалист шъхьаIэ» зыфиIорэр «кIэлэцIыкIухэм, бзылъфыгъэхэм ыкIи унагъом яIофхэмкIэ специалист-эксперт шъхьаIэ» зыфиIорэмкIэ зэблэхъугъэнэу.

2. Къэбар-правовой отделым ипащэу О. В. Долголенкэм Урысые Федерацием исубъектхэм яшэпхъэ правовой актхэм яфедеральнэ регистрэ хагъэхьаным пае ыкIи гъэзетхэу «Советскэ Адыгеим», «Адыгэ макъэм», джащ фэдэу мазэм зэ къыдэкIырэ сборникэу «Адыгэ Республикэм изаконодательствэ зэхэугъоягъэхэр» зыфиIорэм къыхаутыным пае мы унашъор аIэкIигъэхьанэу.

3. Къызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы унашъом кIуачIэ иIэ мэхъу.

4. Мы унашъом игъэцэкIэн зэрэкIорэм иуплъэкIун министрэм иапэрэ гуадзэу А. Т. Османовыр фэгъэзэгъэнэу.

Министрэу Наталья ШИРОКОВА

къ. Мыекъуапэ,
чъэпыогъум и 20, 2011-рэ илъэс
N 262

Мэкъу-мэщымкIэ хэхъоныгъэхэр ешIых

Бжыхьэ маз, пчэдыжьыпэ чъыIэтагъ. Красногвардейскэ районым щыщ колхозэу «Родинэм» ибылымэхъо фермэ IофшIэным ижъотыпIэм тынэсыгъ. РайонымкIэ анахь дэгъоу зыщылажьэхэрэм мыр ащыщ. Чэмыщхэмрэ былымахъохэмрэ зэресагъэхэу яIоф псынкIэу ашIэщтыгъэ. Зыхэм чэм уцупIэхэр аукъэбзыщтыгъэх, адрэхэм Iупхъэу аратыщтым псы хакIэщтыгъэ. Былымэхъо фермэм щылажьэхэрэр къуаджэм дэсхэм апэу къэтэджых. ЧъыIи фаби ямыIэу Iоф ашIэ. Мыщ фэдэу лажьэхэрэм къагъахъэрэм апэу тыкIэупчIагъ. Чэмыщхэм мини 10 — 12, былымахъохэм пэсэкIо Iофыри дахьышъ, мин 13 — 14-р къагъахъэу къытаIуагъ.

Фермэм изоотехник шъхьаIэу Дэхъумэ Аскэр упчIэ заулэ еттыгъ.

— Чэм плъыжь лъэпкъыр ары нахьыпэм фермэхэм атетыщтыгъэхэр, шъошъуехэр шIуцIэ къолэных. Ар сыда къызхэкIырэр?

— Илъэс заулэкIэ узэкIэIэбэжьымэ мы чэм шIуцIэ къолэнхэр Германием къытфыращыгъагъэх анахь лъэпкъ дэгъоу дунаим тетхэм ащыщэу аIуи. Шъыпкъэ, щабэ къаты, ау дэгъоуи бгъэшхэнхэ фае. Чэм плъыжьым ышхырэм фэдитIукIэ нахьыбэу мыщ ешхы, IыгъыгъошIухэп. Чэщ-зымафэм зы чэмым щэ литрэ 16-м кIигъахьэу къеты.

ЗэкIэри зэхэтэу мыщ щылажьэхэрэр нэбгырэ 14 мэхъух. Былымышъхьэ 400 фэдиз аIыгъ. Уахътэ къызщыхэкIырэм зызщагъэпсэфыщт, щай зыщешъощтхэ, яIофхэр зыщырахъухьащтхэ унэри афызэIуахыгъ. КIымафэм, чъыIэ дэдэ зыщыхъурэм, зызщагъэфэбэщт хьакури ащ ит.

— ЧъыIэ дэдэ зыхъурэм хьаку машIом тызэрещалIэ, ащ зыщыдгъэфэбэныр тикIас, — aIo былымахъохэм.

Пчэдыжь IофшIэныр былымэхъо фермэм зыщаухым тэри тигъогу едгъэхъугъ. Район администрациер зычIэт унэм тыкIуагъ. ***Красногвардейскэ районым иадминистрацие ипащэу Тхылъэнэ Вячеслав апэу тыIукIагъ ыкIи упчIэ заулэ еттыгъ.***

— Районым имэкъумэщ хъызмэт сыда хэхъоныгъэу иIэхэр?

— Аужырэ илъэс зыщыплIым чIыгулэжьыным цIыфхэм нахь зыфагъэзагъ. ЧIыгоу тиIэм ипроцент 65-р фермерхэм алэжьы. Мыр сфэгъэхъурэп, мыщкIэ IэпыIэгъу сищыкIагъ aIоу аужырэ уахътэм хъызмэтшIапIэхэм япащэхэм ащыщ зи къысэолIагъэп. Ащ къегъэлъагъо ежь-ежьырэу лэжьэнхэ амалхэр зэряIэхэм фэшI яIофхэр нахьышIу зэрэхъугъэхэр. Алъэ теуцонхэмкIэ апэрэ лъэбэкъоу ар сэлъытэ. Нахь зыщыгугъыжьыхэ хъугъэх ыкIи хагъахъозэ лъэкIуатэх.

Илъэс 87-рэ хъугъэшъ районым ыныбжь а уахътэм къыкIоцI бжыхьэсэ лэжьыгъэхэм тонн мин 70-рэ къарахыгъэу районым итарихъ зыкIи къыхэкIыгъэп. Мыгъэрэ илъэсым ащ нахь баIуи къитхыгъ. Гектар 1500-м фэдиз пынджэуи мы илъэсым тиI, ащи макIэп къытыщтыр.

Шъыпкъэ, тиIэх тфэмыгъэхъухэрэри. Севооборот зыфаIорэмкIэ тиIофхэр тIэкIу тфызэпыгъафэхэрэп. ХъызмэтшIэпIэ инхэм ар нахь къадэхъу, ау нахь цIыкIухэм ар джыри афэгъэхъурэп, техникэу яIэри нахь макI.

Коцыр, тыгъэгъазэр, соер арых нахьыбэу хъызмэтшIэпIэ инхэм алэжьхэрэр. Ащ хагъэкIуадэрэм фэдитIу къыхахыжьы.

— Вячеслав, колхозхэм ащыщхэр шъумыгъэкIодыгъэхэу джыри шъуиIэх. ИкIыгъэ лIэшIэгъум ия 90-рэ илъэсхэм ахэр зэхэзыжьыхэ зэхъум шъо къызэтежъугъэнэнхэ шъулъэкIыгъэ. Сыдэущтэу ар къыжъудэхъугъа?

— А илъэсхэр, нэмыкIхэм афэдэу, къуаджэм дэс лэжьакIохэмкIи къиныгъэх. Ау колхозхэм пащэу яIэхэм яшIуагъэкIэ къызэтенагъэхэр тиIэх. ЗэкIэри къэдгъэнэшъугъэхэп, ау колхоз пэрытхэм ятхьаматэхэу лIыгъэ зыхэлъхэм яхъызмэтшIапIэхэр къызэтырагъэнэнхэ алъэкIыгъ. Илъэс 15 — 20-кIэ узэкIэIэбэжьымэ къиныгъэ. ХъызмэтшIапIэм хэплъыхьагъэм къебгъэхъун хэгъэкIи, хэбгъэкIодагъэр къыхэмыхыжьышъоу щытыгъ, федагъэп. Былымхъуныр тIэкIу къызэтенагъ, ау ащи щыкIагъэхэр фэхъугъэх. Арэу щытми, чэм миным ехъу районым ит, щэ тонн 15 — 16 чэщзымафэм къащы. Щэ заводри бэмышIэу агъэцэкIэжьыгъ, щэр зэращэлIэни тиIэ хъугъэ. Республикэм ихъызмэтшIапIэхэм ябылымэхъо фермэхэм щэу къащащырэр зэкIэ пштэмэ, ащ ипроцент 65-р тэ тирайон иIахь.

— НэмыкI районхэм инвесторхэм бэджэндэу ячIыгу Iахьхэр аратыгъэх. Шъо шъуирайонкIэ ащ фэдэхэр шъуиIэха?

— Сэри а лъэныкъом зызгъазэ пэтыгъ. Ащ фэдэ чIыпIэхэри къыхэкIыгъэх, ау сэ зэрэслъытэрэмкIэ, чIыгур ащ къыщыхъугъэм, тесым ылэжьыжьын фае. Джыдэдэм джарэущтэу сеплъы. Тыдэ къикIырэми ар ылэжьыщт, федэ къехьыфэкIэ пылъыщт. Ау социальнэ Iофхэу уиIэхэм икъоу къахэлэжьэщтхэп. Арышъ, ежь чIыгум къыщыхъугъэм ичIыгу ерэлэжьыжь. Тэ джыдэдэм зыгорэм едгъэлэжьын тIуагъэкIи чIыгу нэкI амылэжьэу тиIэжьэп. ИлъэситфыкIэ узэкIэIэбэжьымэ тичIыгу ызыщанэ фэдизыр тымылэжьэу тиIагъ. А лъэхъанми инвесторхэм сыкъяджэ сшIоигъуагъ, ау хъугъэп. СырыкIэгъожьырэп зэрэзэпымыфагъэмкIи. Сыда пIомэ мы илъэси 3 — 4-м дунаир зэхъокIыгъэ. Экономикэм изытет тIэкIу нахьышIу хъугъэ. Бэдзэрым уасэхэр зыпкъ тет зэхъокIы, нахьыкIэхэр къежьэх. Фермер зытфыхмэ лъэхъаным зыкъыщырамыгъанэу техникакIэр къызIэкIагъахьэ. Ау нахьыбэмэ джыри ащ фэдэ амал яIэп. Джахэми амалышIухэр яIэнхэм, чылэпхъэшIухэри техникакIэри ядгъэгъотынхэм тадэлэжьэн фае.

Мы илъэс зытIущым техникэ зэфэшъхьафэу 50 фэдиз фермерхэм ащэфыгъ, ау ар икъурэп. ЧIыгу гектар 15 фэдизмэ бжыхьэсэ лэжьыгъэхэр къащытэгъэкIых. Джар тхьамэфитIукIэ Iутхыжьышъу зыхъукIэ, зыгорэм ехьыщырэу Iоф тэшIэу плъытэ хъущт. Техникэри, чылапхъэри, IофшIэныр зэрэзэхэщагъэри зэтебгъафэхэу улажьэ зыхъукIэ къыкIэкIыщтыри нахьыбэщт. Джащыгъум центнер 60-м къырегъэуцох. ТырыкIэгъожьырэп процент 95-у тичIыгу зылэжьхэрэр районым зэрэщыщхэм.

Тэ тимыеу тирайон къэкIуагъэхэу бэп лажьэхэрэр. Зым пынджыр елэжьы, ари республикэм щыщ кIал, адрэр Москва къикIыгъ, къохэр зыщахъущтхэ къакъыр зэхэтхэр арегъэшIых. Сомэ миллион 300 фэдиз хилъхьагъ ащ, ау джыдэдэм яIофшIэн зэпагъэугъэ. Ащ гектари 10 чIыгоу ыIыгъыр. Мыхэм IофшIэныр зырагъэжьэкIэ, къэтылэжьырэ былым Iусыр зыдэтхьын тиIэ хъущт.

— ШъуапэкIэ сыд фэдэ мурадха зыфэжъугъэуцужьхэрэр?

— Мафэ къэс техникэм изыщымыкIэу лэжьыгъэр зы гектарым къипхыжьын плъэкIыщт. Мы илъэсым гектарым центнер 70-м нэсэу лэжьыгъэ къизыхыжьыгъэ хъызмэтшIэпIэ заулэ тиI. Ар Европэм къыщахьыжьырэм фэдиз. 1986—87-рэ илъэситIум центнер 50 районым лэжьыгъэу зы гектарым къытыгъэу къыщахьыжьыщтыгъэр, тэ ар къызызэтынэкIыгъэр бэшIагъэ. Джы технологиякIэхэр дгъэфедэхэзэ центнер 60 — 70-рэ зы гектарым къитхэу Iоф зэрэтшIэщтым тыпылъын фае.

Республикэм ит хъызмэтшIапIэхэм аубытырэ чIыпIэхэмрэ чIыгум идэгъугъэрэ къыдалъытэхэзэ, куп-купэу агощыгъэх. Красногвардейскэ районыр зыхэхьэрэ купымкIэ апэрэ чIыпIэр лэжьыгъэ IухыжьынымкIэ мыгъэ къыхьыгъ. Ащ пае Щытхъу тхылъэ сомэ мини 100-рэ шIухьафтынэу Адыгеим и ЛIышъхьэ ахэм аритыгъ.

Лэжьыгъэ къэгъэкIынми, былымхъунми адакIоу мы аужырэ илъэсхэм хэтэрыкIхэм Красногвардейскэ районым зыщарагъэушъомбгъу. Анахьэу къэбыжъыер, цумпэр, помидорыр къагъэкIых. Итальян шIыкIэм тетэу цумпэр къэзгъэкIынэу мыгъэ зыгъэтIысыгъэхэри яIэх. ЗыщищыкIагъэм цумпэм псыр IэкIэхьанэу псыкъэкIуапIэхэр иIэхэу ыкIи пленкэкIэ ухъумагъэхэу ахэр гъэпсыгъэх. Селоу Красногвардейскэм щыпсэоу ШхончыбэшIэ Аслъан къыугупшысыгъэ техникэмкIэ Iофищ-плIыр зэдагъэцакIэзэ, цумпэр агъэтIысыгъ. ЗэшIэгъум чIыгур зэтыреухъумэ, пленкэр тырехъо, ащ ыгъунэхэр егъэпытэжьых. Красногвардейскэ районым илэжьакIохэм яIофшIэнхэр игъом дэгъоу зэшIуахых. Мары былымхэм апае силос тонн минищ, уц шхъонтIэ упкIэтагъэу (сенаж) тонн 2900-рэ, мэкъу тонн 1050-рэ агъэхьазырыгъ. КIымафэм ябылымхэр фэхьазырых. Ом изытет нахьышIу зыщыхъурэ мафэхэм ябжыхьэ губгъо IофшIэнхэри ашIэх. Ахэри игъом зэшIуахынхэу мэгугъэх.

Районым ихъызмэтшIэпIэ заулэ къэтэкIухьэфэ былымэхъо фермэхэм япчыхьэ IофшIэни аублагъ. Колхозэу Лениным ыцIэ зыхьырэм ибылымэхъо фермэ тэри тытехьагъ.

Я 80-рэ илъэсхэм нэмыкI колхозэу хэкум итыщтыгъэхэм афэдэу мыхэми чэм плъыжь лъэпкъыр ары яIагъэр. Ау зоотехник шъхьаIэу ШэкIо Аскэр игукъэкIыкIэ, тIэкIу-тIэкIоу чэм плъыжьхэм шкIэ шIуцIэ-къолэнхэр къакIагъахъозэ, илъэс пчъагъэкIэ чэмэу фермэм тетыр зэкIэ шIуцIэ-къолэн ашIыгъэх. Мыхэм афэдэу Германием къыращыхэрэр лъэпIэ дэдэх, пIыгъынхэкIи нахь къин.

Былымэу 1500-рэ фэдиз фермэм тет. Ащ щыщэу 550-р ащы. Тонн минихым къехъу гъэрекIо къакIащыгъ. Мы илъэсми ащ къыщамыгъэкIэным фэбанэх.

Чэмхэр зычIэт къакъырхэр зэтегъэпсыхьагъэх, чэмхэр аппараткIэ ащых, щэр трубэхэмкIэ щэугъоипIэм елъадэ. Чэмыщхэм яIоф ащ къегъэпсынкIэ. Бзылъфыгъэу чэмхэр зыщыхэрэм зы хъулъфыгъэ ахэтэу зытэлъэгъум, лъэшэу дгъэшIэгъуагъэ. ТызэресагъэмкIэ, чэмыр бзылъфыгъ зыщын фаер. Ау мары Харханов Александр илъэс пчъагъэ хъугъэу чэмыщэу Iоф ешIэ.

Краснодар краим тыхэт зэхъум, зэнэкъокъоу щызэхащэгъагъэм я 2-рэ чIыпIэр чэмщынымкIэ ащ къыщихьыгъагъ. ИлъэсищкIэ узэкIэIэбэжьмэ Адыгеим и ЛIышъхьи лэжьэкIо дэгъоу къахигъэщыгъэхэм ар ахэтыгъ, шIухьафтынэу автомашинэу «ВАЗ-2105»-р къыритыгъагъ. Лениным ыцIэ зыхьырэ колхозым зэгорэм, Совет хабзэр щыIэ зэхъум, зэрэщытыгъэм фэдэу, яIагъэр зэкIэ къагъэнэшъугъ: былымэхъо фермэхэри, хэтэрыкI ыкIи чIыгулэжь бригадэхэри, нэмыкIхэри.

Джарэущтэу Красногвардейскэ районым къыщытлъэгъурэр дгъэшIагъозэ, тымышIэрэм тыкIэупчIэзэ, мафэр ыкIэм фэкIуагъ. Мыекъуапэ къызытэгъэзэжьым тыгъэм ыкIуачIи нахь макIэ хъугъэу, хъурэябзэу уашъом екIошъэхыжьыщтыгъэ. Бжыхьэ чэщ чъыIэтагъэр ащ ычIыпIэ иуцонэу гуIэщтыгъэ.

ТХЬАРКЪОХЪО Аминэт.
Адыгэ телевидением ижурналист.

Сурэтхэм арытхэр: **колхозэу «Родинэм» ибылымахъохэм ащыщхэр; колхозым изоотехник шъхьаIэу Дэхъумэ Аскэр. Лениным ыцIэ зыхьырэ колхозым изоотехник шъхьаIэу ШэкIо Аскэр.**

Неущ — хьафизэхэм я Дунэе маф

Амылъэгъуми, гукIэ зэхашIэ

Дунэе нэфым идэхагъэ, уисабый зыфэдэр плъэгъунхэ амал уимыIэныр насыпынчъагъ, егъашIэм шIункIым ухэтыным уеуцолIэнир къины, ау хьафизэхэм агу ибаиныгъэ кIуачIэ къареты щыIэныгъэм пытэу хэтынхэу, цIыф псаухэм афэдэу псэунхэу. Ахэм анэхэмкIэ амылъэгъурэми, сыд фэдэри агухэмкIэ куоу зэхашIэ.

Хьафизэхэм я Урысые обществэ тикъэралыгъо зыщызэхащагъэр 1927-рэ илъэсыр ары. Обществэм пшъэрылъэу иIэр, непи а мурадыр ары ар зыфэлажьэрэр, хьафизэхэм щыIэныгъэм чIыпIэ тэрэз щаубытыныр, нахь анаIэ къатырагъэтэныр ары.

Адыгеим щыпсэурэ хьафизэхэми ащ фэдэ обществэ яI, 1994-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу а цIыф купыр зэхэзыщэн, зэIузыгъэкIэн, ягумэкIыгъохэм яззэшIохынкIэ IэпыIэгъу къафэхъун организацие щыIэ хъугъэ.

Хьафизэхэм я Урысые обществэ и Адыгэ республикэ къутамэ мы лъэхьаным нэбгырэ 1200-рэ фэдиз хэхьэ. Ащ иправление хэтэу Татомир Рамисэ тызэрэщигъэгъозагъэмкIэ, хьафизэхэм ячIыпIэ организациехэр ащызэхэщагъэх Тэхъутэмыкъое, Кощхьэблэ, Мыекъопэ районхэм, Адыгэкъалэ, Мыекъуапэ ыкIи ежьхэм яамал къызэрихьэу мэлажьэх, IэпыIэгъу зищыкIагъэхэм алъыIэсынхэм пылъых. Шъыпкъэ, мыхэм афэдэ организациехэм мылъкушхо агъотырэп, яIахьп лIоми нахь тэрэз, зэрэфаехэм, зэрэрахъухьэрэм тетэу зэшIуахын амылъэкIырэ Iофыгъохэр къэнэх, ау ахэр сыдигъуи нахьышIум щэгугъых, непэ къадэмыхъурэ щыIэми, охътэ благъэхэм а гумэкIыгъохэр щыгъэзыягъэ хъунхэм шIошъхъуныгъэ фыряI. Ары, ахэм аIэхэр зэтыралъхьэхэу «Тысэкъатышъ» аIоу тIысыжьыхэрэп, шIэныгъи зэрагъэгъоты, сэнэхьат зэфэшъхьафхэри аIэ къырагъахьэ, якIэлэцIыкIухэри цIыфышIу хъунхэм пае пIуныгъэ IофшIэнышхуи адызэрахьэ. Мары икIыгъэ илъэсым Мыекъуапэ къыщызэIуахыгъ кIэлэцIыкIу хьафизэхэр зыщеджэхэрэ еджапIэр. Ар кIэлэцIыкIухэмкIи, ахэм янэ-ятэхэмкIи шIухьафтын лъапIэу хъугъэ, лъэшэу Iэрыфэгъу.

Татомир Раисэ къызэрэтиIуагъэмкIэ, хьафизэхэм яобществэ хэт ныбжьыкIэхэм сэнэхьат зэфэшъхьафхэр зэрагъэгъотынхэм иамал яI. Ахэм ащыщхэр агъакIох Кисловодскэ дэт медучилищым ыкIи массажистхэр зыщагъэхьазырырэ курсхэр арагъэкIух. Джащ фэдэу Москва е Волоколамскэ кIохэрэри къахэкIых.

Волоколамскэ дэт реабилитационнэ гупчэм амал иI къэгъэгъэ къэгъэкIыным, хэъным, нэмыкI сэнэхьатхэм хьафизэхэр афигъэхьазырынхэу. Республикэм щыпсэурэ хьафизэхэм ащыщхэм ахэм афэдэ сэнэхьатхэр зэрагъэгъотых.

ТигущыIэгъу къыхигъэщыгъ Московскэ хэкум и Балашихинскэ район хьэхэр зыщагъэсэхэрэ еджапIэ хэушъхьафыкIыгъэу итым ресгубликэ организацием зэпхыныгъэ зэрэдыриIэр. Р. Татомир къызэриIуагъэмкIэ, ахэм афэдэ хьэ гъэсагъэхэу хьафизэхэм IэпыIэгъушIу афэхъунхэм фэгъэхьазырыгъэхэр зэзыгъэгъотыгъэхэр мы организацием хэтых. Ащ фэдэ шIоигъоныгъэ зиIэхэм пэшIорыгъэшъэу анкетэр агъэхьазырышъ, а еджапIэм агъэхьы, нэужым, цIыфым амалэу иIэхэмкIэ хьэр ыIыгъын ылъэкIынэу щытмэ, ар рагъэблагъэ ыкIи тхьэмэфитIум къыкIоцI еджапIэм щэIэ, хьэмрэ ежьыррэ зэсэнхэм, зэгурыIонхэм фэшI.

Хьафизэхэм я Дунэе мафэ ехъулIэу Iофтхьабзэ зэфэшъхьафхэр республикэм щызэхащагъ. Ахэм ащыщых «Белая трость» зыфиIорэ акциеу Мыекъопэ районым щыкIуагъэр, шIушIэ концертэу Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармонием щыIагъэр, нэмыкIхэри.

Мы мафэм ехъулIэу тэри хьафизэхэм тафэлъаIо тшIоигъу цIыфэу зыхэтхэм, ахэр зыдэпсэухэрэм ягукIэгъу, язэхэшIыкI щымыкIэнхэу, гушIогъо мафэу къякIурэр нахьыбэнэу.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

Къиныгъохэр зэпачых

Хьафизэхэм урамыр зэпачы зыхъукIэ, угу ямыгъуни, умыгъэшIэгъонхи плъэкIыхэрэп. ЗэхэшIэ куоу ахэлъымкIэ зэрэзекIохэрэм уемыгупшысэнэу хъурэп, джащ фэдэу дунэе нэфым идэхагъэ, ом изытет зызэрэзэблихьурэр зэрамылъэгъурэм, етIани а узыр хъужьынэу зэрэщымытым къахэкIыкIэу угу афэгъу.

Хьафизэхэм я Урысые обществэ тикъэралыгъо бэшIагъэ зыщылажьэрэр. Ащ и Адыгэ республикэ къутами бэрэ Iоф ышIагъ нахь мышIэми, джы иIофхэр къэхьылъагъэх. ИщыкIэгъэ IэпыIэгъур сымаджэхэм арагъэгъотыжьын алъэкIырэп. Арэу щыт нахь мышIэми, хэкIыпIэхэм яусэх, мы мафэр хагъэунэфыкIыным чанэу дэлэжьагъэх.

ВОС-м и Адыгэ къутамэ ипащэу Машина Марыет бэмышIэу агъэнэфагъ. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, тиорэдыIо ыкIи къэшъокIо купхэр зыхэлэжьэгъэ шIушIэ концертэу «Дай сердцу твоему коснуться сердцу!» зыфиIорэр зэхащагъ. Ащ къыкIэкIогъэ мылъкур хьафизэхэм ясоциальнэ фэIо-фашIэхэм ащыщхэм, Iофтхьабзэ зэфэшъхьафхэу спортым, туризмэм, культурэм альэныкъокIэ рагъэкIокIыхэрэм апаIуагъэхьащт.

Концертым хэлэжьагъэхэм анэгухэр амылъэгъугъэхэми, артистхэм къаIуагъэр хьафизэхэм зэхахыгъ, агукIэ зэхашIагъ. Анэгу гушIоу, чэфыгъэу къыкIихыщтыгъэм зэрэразэхэр къыушыхьатыгъ.

АР-м культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазыйрэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармонием ипащэу Хъот Зауррэ концертым изэхэщэнкIэ IэпыIэгъу къызэрафэхъугъэхэм пае Марыет «тхьашъуегъэпсэу» ареIо.

Хьафизэхэм я Дунэе мафэ ихэгъэунэфыкIын къыдыхэлъытагъэу марафонхэр районхэм ащыкIощтых. Анахь игъэкIотыгъэу Мыекъопэ районым ит поселкэу Тульскэм шэкIогъум и 13-м сыхьатыр 11-м ар щызэхащэщт.

Джыри зы къэбар гушIуагъо организацием иI. ВОС-хэм язэфэсэу къалэу Пятигорскэ щыкIощтым апэрэу хэлэжьэщтых. Культурнэ программэр джы ахэм агъэхьазыры.

ВОС-м и Адыгэ республикэ къутамэ къиныгъохэр зэпечых ныхь мышIэми, ащ хэт сымаджэхэм ягугъапIэхэр къадэхъунхэу, тикъэралыгъо хабзи нахь зыкъафигъэзэнэу тафэлъаIо.

IЭШЪЫНЭ Сусан.

Судым зыфэжъугъазэмэ нахьышIу

КъулыкъушIэ горэ емыкIоу къыжъудэзекIуагъэу шъолъытэмэ, шIыкIитIукIэ шъуифитыныгъэхэм шъуафэбэнэн, зыкъэжъугъэгъунэжьын шъулъэкIыщт. Ащ пае судым зыфэжъугъэзэн е шъуитхьаусыхэ тхыль ыпшъэкIэ щыIэ органхэм аIэкIэжъугъэхьан фае.

Апэрэ шIыкIэр къыхэзыхырэм идаохэр къызыщыриIотыкIырэ тхылъыр ежь-ежьырэу егъэхьазыры, мысагъэ зэрэкъомылъымкIэ Iэубытыпlэ ышIын ылъэкIыщтхэр къегъотых, иIофкIэ адвокатыр къыздырегъаIэ. НэмыкIэу къэпIон хъумэ, ищыIэныгъэ къэгъэзапIэу фэхъущтыр, ышъхьэ къырыкIощтыр ежьыр ары зыIэ илъыр. Ар Iоф псынкIэу пфэIощтэп ыкIи а гъогум рыкIонэу езымыкухэрэм ятIонэрэ гъогур къыхахы. Ау тхьаусыхэ тхылъхэр аIэкIэзыгъахьэхэрэм яIоф къикIынышхо зэрэщымыIэм ишыхьатэу зы щысэ къэтхьын.

Украинэм щыщ К-м къехьулIагъэм, илъэсиплIырэ ащ иттхьаусыхэ тхылъ зэрэзэхамыфыгъэм нэIуасэ шъуфэтшIын. Краснодаррэ Ейскэрэ зэзыпхырэ гъогум рыкIозэ, 2007-рэ илъэсым станицэу Брюховецкэм дэжь чIыпIэ ДПС-м иIофышIэхэм ар къыщагъэуцугъ, машинэу Iахыгъэр уцупIэ гъэнэфагъэм афыгъ. Милицием иIофышIэхэм къыраIуагъэхэр ымыгъэцэкIагъэхэу, Урысые Федерацием и Кодексэу административнэ хэбзэукъоныгъэхэм яхьылIагъэр ыукъуагъэу алъыти, мировой судьям иунашъокIэ чэщ-зымафэкIэ ар аубытыгъагъ.

ЕтIанэ зыщыпсэурэ чIыпIэм — къалэу Черновцы зегъэзэжьым, мы хъулъфыгъэм итхьаусыхэ тхылъыбэ Урысыеми, Украинэми яорган пчъагъэмэ аIэкIигъэхьагъ. Административнэ пшъэдэкIыжь зэрэрагъэхьыгъэр, имашинэ зэрэIахыгъэр тэрэзмэ, ар хабзэм дештэмэ ащ зэригъашIэ шIоигъуагъ. Краснодар краим ипрокуратурэ, Урысые Федерацием и Генеральнэ прокурорэу Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыIэм игуадзэ, Урысые Федерацием ипрокуратурэхэм, Урысыем и МВД, и Апшъэрэ Суд ыкIи нэмыкI органыбэмэ ащкIэ К-м зафигъэзагъ.

Ащ итхьаусыхэ тхылъ цIыфым ифитыныгъэхэмкIэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием щыIэм 2008-рэ илъэсым къызыIэкIэхьэм, К-м пшъэдэкIыжь егъэхьыгъэнымкIэ мировой судьям унашъоу ышIыгъэр зэрэмытэрэзым ехьылIэгъэ тхылъ зэхигъэуцуи, икIэрыкIэу зыхэплъэжьхэм, унашъор тырахыжьыгъагъ ыкIи Iофыр щагъэтыжьыгъагъ.

К-м зи ымышIэу щысыгъэу пфэIощтэп. Ащ тхьаусыхэ тхылъхэр органыбэмэ аIэкIигъэхьагъ. Ау процессуальнэ амалхэр ащ къызфигъэфедагъэхэп. Мировой судьям унэшъо тэрэз зэримыштагъэмкIэ, ащкIэ хабзэр зэриукъуагъэмкIэ 2007-рэ илъэсми К-р тхьаусыхэн ылъэкIыщтыгъэ. Ащ фитыныгъэ иIагъ Iофым хэлъ материалхэм нэIуасэ зафишIынэу, зэрэмымысэр къэзыушыхьатырэ IэубытыпIэхэр къызфигъэфедэнхэу, адвокат ыубытынэу. Ау арэущтэу ар зекIуагъэп. ЗэрищыкIагъэм тетэу зэхэгъэуцогъэ тхьаусыхэ тхылъ закъомкIэ 2007-рэ илъэсми К-м иIофыгъохэр зэшIуихын ылъэкIыщтыгъэ. 2009-рэ илъэсым заухиижь нэужми ащ амал иIагъ чIэнагъэу рагъэшIыгъэр хабзэм тетэу къаригъэхьакъыжьынэу. Ау зыгорэм къыфишIэщтым щыгугъызэ искым ипIалъэ икIыгъ.

IIофыгъохэр зэшIозыхынхэу зытемыфэщтыгъэхэ органхэм илъэсиплIым къыкIоцI зэращыгугъыгъэм зи къыкIэкIуагъэп. К-м иавтомобили ыгъотыжьыгъэп, чIэнагъэу рагъэшIыгъэм пае зи къыфалъэгъужьыгъэп.

Шъори ащ фэдэ къышъомыхъулIэным пае процессуальнэ законодательствэм къызэрэдилъытэрэм тетэу шъузекIу. ЫпкIэ зыхэмылъ юридическэ IэпыIэгъу языгъэгъотырэ гупчэхэу Урысыем июристхэм я Ассоциацие хэгъэгум ирегион 56-мэ ащызэхищагъэхэм зафэжъугъазэмэ шъукIэгъожьыщтэп.

ЦIыфым ифитыныгъэхэмкIэ Уполномоченнэу Урысые Федерацием щыIэм и Аппарат и Аналитическэ гъэIорышIапIэ ипащэу

Н. В. ВАСИЛЬЕВ.

ЖАБЗЭР ГЪЭДЭХЭГЪЭНЫМ

фэIорышIэщт

БэшIагъэу адыгэхэм жэбзэ дахэм мэхьанэшхо ратызэ къырэкIо. Шэн-зекIуакIэу анахь уимыIэ мыхъущтмэ жэбзэ зэкIужь пIулъыныр ахалъытэ.

Арышъ, сабыир унэм щапIу зыхъукIэ адрэ шэнэу халъхьэхэрэм акIыгъоу зыдэгущыIэрэм ельытыгъэу, екIоу гущыIэу бзэм хэтхэр ыгъэфедэнхэу рагъасэ.

Шъыпкъэ, мы уахътэу тызыхэтым ар зэкIэмэ къадэхъурэп. Ащ къыхэкIэу кIэлэцIыкIу IыгъыпIэхэми еджапIэхэми а Iофыгъом лъэшэу анаIэ ащытырагъэты, ау ащкIэ ашIэрэр мымакIэми, къадэхъурэр джыри бэп.

ЗэдеIэжьынхэр, хьяр е къин яIэмэ зэдаIэтыныр адыгэмэ яшэн зэрэхъугъэр нэмыкI цIыф лъэпкъхэми дэгъоу ашIэ. Ар ашIодэгъоу тегущыIэх. Ахэр зыщызэхахьэхэрэм агъэфедэрэ жабзэм, псэлъэ зэгъэкIугъэ дахэхэм хъохъукIэ аджэх. Ахэр зэрагъэдэхэрэ шIыкIэхэр къэзыгъэлъэгъорэ хъохъухэр къэбэртэе-шэрджэсхэм къыдагъэкIыгъэу яIэх. Ау адыгэу, республикэм щыпсэухэрэм аугъоигъэхэу библиотекэхэм, музейхэм ачIэлъхэр зэгъэфагъэу ыкIи хэутыгъэу джы къызынэсыгъэм тиIагъэп. Ахэм Iоф зэрадашIагъэм ыкIи зыугъоигъэмэ яхьылIагъэу тхыгъэхэр щыIагъэхэми, тхылъ шъхьафэу тиIагъэп. Ахэр зыдэтыщт тхылъым ЕмыкI Нурджан ишъыпкъэу Iоф зыдишIэрэр бэшIагъэ. Джыдэдэм ар Адыгэ къэралыгъо университетым ЛъэпкъышIэныгъэм и Гупчэ щэлажьэ.

Апэ телевидением иIофшIэн зырегъажьэм, Краснодар кIозэ къэтынхэр Нурджан ыгъэхьазырхэ зэхъум, адыгэ жэбзэ дахэ зыIулъхэм къаIуагъэхэр ыугъоинхэм, Iоф адишIэным пылъыгъ.

Сэри апэрэу телевидением Краснодар къыщигъэтугъыIагъэмэ сащыщыгъ. КъэсэшIэжьы адыгэ къэIокIэ тэрэзхэр, дахэхэр жэрыIо творчествэм къыхихынхэмкIэ Нурджан Iофышхо зэришIэщтыгъэр. Ащ тетэу жэбзэ Iущщэрыом Iоф зыдишIэрэр зэрэбэшIагъэр къызгурыIуагъ Iэпэрытхым сызеджэм. Ар «Хъохъухэр» ыIоу джырэблагъэ къыдэкIыгъ. Ащ филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу Унэрэкъо Рае инаучнэ редактор.

Хъохъухэр Iушэу къэIогъэ къодыехэп, ахэм гупшысэу акIоцIылъыр мыухыжь. А гущыIэ зэкIуахэу жабзэм фэIэзэ-фэIэпэIасэхэм зэгорэм къаIогъагъэхэр непэрэ мафэхэм якIунэу зэхэпфынхэр, бгъэхьазырынхэр псынкIагъоп. ГущыIэм пае, непэ диным узэрэфаеу утегущыIэн плъэкIыщтмэ, тапэкIэ цIыфмэ ащ фэдэ фитыныгъэ яIагъэп. Ахэр къыдэплъытэзэ къэтынхэр телевидениемкIэ бгъэхьазырынхэр зэрэмыпсынкIагъор нафэ. Ау ЕмыкI Нурджан ащ къыгъэщынэщтыгъэп, къэтынхэм къякIущт гущыIэхэр фэIазэу къыгъотыщтыгъэх. Афэсакъызэ къэгущыIэщтхэр ыгъэхьазырыщтыгъэх.

Хъохъухэр зыдэт тхылъыр ыгъэхьазыры зэхъум Iофышхо зэрэдишIагъэр нафэ къысфэхъугъ Нурджан иIэпэрытх сызеджэм. Сэри нахьышIу зэрэхъущтым сыпылъыгъ, сызэджагъэм сигъэрэзагъ.

Тхылъыр шъхьиеу зэхэт. «Уигъорэ уибжъэрэ зэтемызэу...» зыфиIорэ ублапIэмкIэ къызэIуехы. Ащ адыгэ хъохъум непэ изытет къыщеIуатэ, материалым изэхэфын, Iоф зэрэдишIагъэр къыщегъэлъагъо. Ащ ыуж къекIых хъохъухэу куп-купэу зэтеутыгъэхэр. Апэрэ купым зэреджагъэр «ЖъонэкIо хъохъухэр». Ащ жъонакIомэ яхьылIагъэу адыгэмэ аIощтыгъэхэр къызэрыIуагъэм тетэу къыщитыгъэх. ТхылъеджэмэI алъэгъун а гущыIэ дахэхэр зэхэзылъхьагъэхэр лъэшэу лэжьакIомэ япсаунагъэ, ящыIакIэ, лэжьыгъэу къахьыжьыщтым зэрэфэсакъыщтыгъэхэр. Ащ дакIоу а гущыIэ Iушхэр къэзыIотэжьыгъэхэр, ахэр къызыхъугъэхэр, зыщыщ къуаджэхэр, ясурэтхэр нахьыбэрэмкIэ къыдигъэлъэгъуагъэх. Жъы хъугъэ гущыIэхэу хъохъухэм ащагъэфедагъэхэм ямэхьанэхэри тхылъым икIэух къыщыгъэлъэгъуагъэх. Арышъ, уижабзэ дахэу гъэпсыгъэу зы чIыпIэ горэм укъыщыгущыIэ пшIоигъомэ, тхылъэу тыкъызтегущыIэрэм IэпыIэгъушхо къыуитыщт. НахьыпэкIэ ащ фэдэ зэгъэуIугъэ хъохъухэр зыдэт бгъотыщтыгъэп. ЖъонакIомэ афэгъэхьыгъэ хъохъумэ ямызакъоу, нэмыкI хъохъухэри тхылъым къыщытыгъэх. Ахэр «Нысэу къащагъэм фаIорэ хъохъу», «Унэр аи зыхъукIэ аIорэ хъохъухэр», «Бысымгуащэм фэгъэхьыгъэу аIорэ хъохъу», «Сабыим едэхэшIэрэ хъохъу», нэмыкIыбэхэри.

Лъэшэу узыгъэгушIорэр хъохъу пэпчъ адыгэ хэбзэзекIуакIэхэр къыдэлъытагъэу зэрэгъэпсыгъэр ары. Арышъ, уижабзэ дахэу бгъэпсы пшIоигъомэ, пэшIорыгъэшъэу тхылъым къыдэхьэгъэ хъохъухэм уяджэмэ, къэIокIэ жэбзэ дахэм уригъэсэщт. А тхылъыр ипчъагъэкIэ макIэу къыдэкIыгъэми (300 нахь мыхъурэми), къоджэ библиотекэхэм ачIэбгъотэщт.

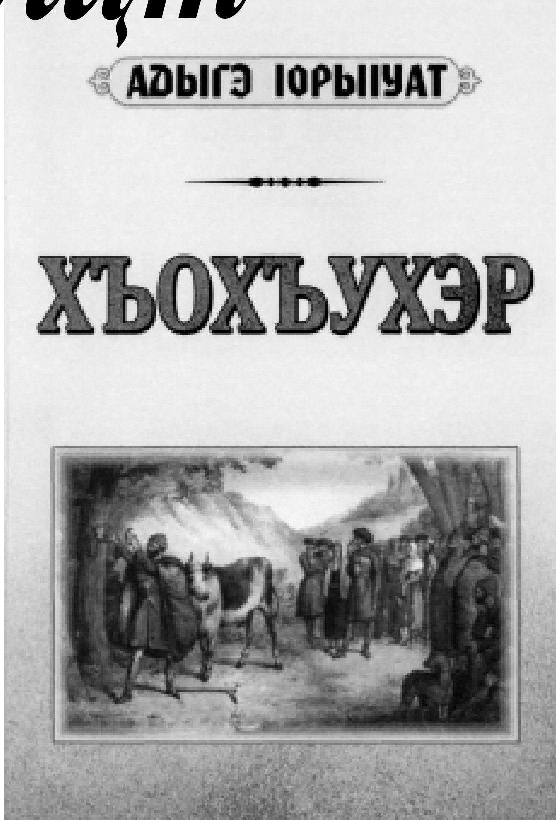

Джы тяплъын хъохъухэм къахэхыгъэ гущыIэ щэрыохэм. ГущыIэм пае, жъоныр рагъэжьэн зыхъукIэ къаIощтыгъэ е зыгорэм къафиIощтыгъэхэр марых:

«Цобзэпэ огъоу,
ЖъоныгъокIэ ощхэу,
Чэщ ощхыр ебэкIэу,
Цобзэ къэгъэзагъэм
Ынэ щизэу къытекIэу»

Мэщэу ашIагъэр мыщ фэдэ хъунэу кIэлъэIущтыгъэх:

«Сэе гъуанэм фэдэу ушъуашъоу,
Ашъо гъуапэм фэдэу онтэгъоу,
Гъуным Iозэрэщэу
Щаум щышъхьаукъэу...»

НысакIэм ехьылIагъэу къаIощтыгъэмэ ащыщхэр:

«ДжэнэкIэхъоу,
Шъэохъулъфэу,
Къалъфырэр мыкIодэу,
Ыдырэр мытIэпIэу»

УнэчIэхьажьым фэгъэхьыгъэ хъохъум щагъэунэфыщтыгъэ:

«Ордэ унэжъэу,
Цужъы укIыкIэу,
ИкIырэм къырихьэу,
Къихьэрэм къыринэу...»

Бысымым ехьылIагъэу къаIощтыгъэмэ ащыщхэр:

«Уигъорэ уибжъэрэ зэтемызэу,
Узырэ бзаджэрэ къыомыкIоу...»

ЗекIо ежьэрэм, гъогу техьэрэм фаIощтыгъэх:

«Уигъогухэр — бзэпсэу,
Уипсыхэр — щэнджэу,
Аущэджыр (зекIолIхэр) уигъусэу
Уимыгъусэр къыохъуапсэу...»

Ахэм анэмыкI хъохъухэри уздэгущыIэрэм ельытыгъэу тхылъым дэбгъотэщтых.

ГущыIэу мы хъохъухэм ащагъэфедагъэхэм уаумэхьырэм фэд: Iушыгъэ ахэлъ, зэгъэпшэн-зэпэгъэуцужьэу, зэфэхьысыжьэу акIоцIылъхэр гум хэтIысхьэ. ЕтIани гъэшIэгъоныр хъохъухэм ащагъэфедэрэ гущыIэхэм вариант гъэшIэгъонхэр зэряIэхэр ары. Ахэм къагъэлъагъо хъохъур къэзыIорэ авторыр зыщапIугъэ чIыпIэр. Ащ фэдэ хъохъухэм стилистическэ пшъэрылъыр зэрагъэцакIэрэм бзэшIэныгъэмкIэ мэхьэнэ гъэнэфагъэ иI.

Бзэм, жабзэм яшэнхэм зэхъокIыныгъэу афэхъун ылъэкIыщтхэр къагъэлъагъо, бзэм щыщ Iахьэхэм ямалхэм ахегъахъо, гущыIэхэм, гущыIэжъхэм мэхьанэу яIэхэм тедзэ мэхьанэхэр къаIэкIалъхьэ. Жабзэм щагъэфедэрэ диалект гущыIэхэр нормативнэ литературабзэм щагъэфедэу мэхъу. Арышъ, хъохъухэм ахэт гущыIэхэр литературабзэм хахьэхэу бэрэ къыхэкIы. Ащ къегъэшъыпкъэжьы хъохъур бзэм хэхъухьэрэ Iофыгъохэм зэрилъэкIэу зэрахэлажьэрэр.

КIэлэеджакIохэм, студентхэм бзэм ехьылIагъэу IофтхьабзэкI ашIэхэрэм хъохъухэр ащагъэфедэхэу егъэсагъэхэмэ, ягупшысакIэ нахь зиушъомбгъущт, нахь куу хъущт.

Мы тхылъэу тыкъызытегущыIэрэр адыгабзэм кIэлэеджакIохэр рагъаджэхэ зыхъукIэ агъэфедэнэу рагъасэхэмэ ишIуагъэ къэкIощт: яшIэныгъэ хигъэхъощт, яжэрыIуабзи, ятхыбзи нахь чан ышIыщтых. Дэгъугъэ а тхылъым ехьылIагъэу кIэлэеджакIомэ конференцие зэхягъэщагъэми.

Сыд фэдэ тхылъыкIэ къыдэкIыгъэми, еджакIохэр тегъэгущыIагъэзэ шIыгъэмэ ядунэеплъыкIэ нахь бай хъунымкIэ ишIогъэшхо къэкIощт, жабзэ нахь ыгъэбаищт.

Сэ тхылъым шIэныгъакIэу къыситыгъэм сыщэгушIукIы. Хъохъухэр зыугъоигъэмэ сафэраз, нэмыкIынэкIэ сяплъы сыхъугъ. ЦIыфым ышIагъэр илъэпкъ итарихъ, икультурэ хэлъыфэ ащыгъупшэрэп: джыри ахэр бэмэ агу къэкIыжьыщтых къыткIэлъыкIохэрэм дахэкIэ ахэм ягугъу ашIыжьыщт.

Тхылъыр зэзыгъэфэгъэ ЕмыкI Нурджани, научнэ редакторэу, филологие шIэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу Унэрэкъо Раий тафэгушIо адыгабзэр шIу зылъэгъухэрэм яIэпыIэгъу хъунэу тхылъ Iуш къызэрэдагъэкIыгъэмкIэ.

БЛЭГЪОЖЪ
Зулкъарин.
Адыгэ къэралыгъо университетым ипрофессор, филологие шIэныгъэхэмкIэ доктор, академик.

ЛIы IэпэIас

Илъэс къэс зэхащэрэ республикэ зэнэкъокъу-къэгъэлъэгъонэу «ЧIыгум идэлэжьэн» зыфиIорэм Красногвардейскэ районым щыщ чIыгулэжьэу Шхончыбэшлэ Аслъан мыгъэ хэлэжьагъ. Ащ ышIыгъэ тракторэу МТЗ-82-рэ зыфиIорэм бэмэ осэшIу фашIыгъ. Мэкъумэщ хъызмэтымкIэ районым и ГъэIорышIапIэ ипащэу Владимир Сергиенкэм къызэриIуагъэмкIэ, мыщ фэдэ трактор Италием къыщыдагъэкIэу ылъэгъугъ. Ащ цумпэр зэрыбгъэтIысхьащт абанэр егъэхьазыры, пленкэ тырелъхьэ, псы кIегъахъо.

— Тракторхэм ягъэтэрэзыжьын, яшIын сыгу къызыгъэкIыгъэр цумпэм икъэгъэкIын илъэс пчъагъэ хъугъэу дэлажьэу, синыбджэгъоу Николай Солодовниковыр ары, — еIо лIы IэпэIасэм. — Мыщ фэдэ тракторым Италием сомэ мин 600 щыуас, сэсыем сомэ мин 50-м ехъу тефагъ. Ари макIэп, ау мэкъумэщ ыкIи фермэр хъызмэтшIапIэхэм ащылажьэхэрэмкIэ ар IэпыIэгъушIу хъущт.

Ащ нэмыкIэу Аслъан ищагу гъэшIэгъон Iаджи дэплъэгъощт. Ахэм ащыщых нэшэбэгу, помидор ыкIи къэбыжъыер хэзыгъэ имыIэу чIыгум егъэкIугъэнхэм фытегъэпсыхьэгъэ чылэпхъэеут машинэр, картофыр хэзыльхьэрэ ыкIи хэзыхыжьырэ тракторыр.

— Тракторым Iоф ышIэу зысэлъэгъум, джыри нахь гъэтэрэзыжьын гъэшIэгъонхэр есшIылIэнхэу сыгу къэкIыгъ. СшIыгъэхэр зэзгъэлъэгъугъэхэр апэ IущхыпцIыкIыщтыгъэх, Iоф ашIэшъун Iоу амышIэу къяплъыхэу, ау нэужым афэсшIымэ ашIоигъоу къыкIэлъэIугъэх. Джыри гукъэкI гъэшIэгъонхэр сиIэх, Тхьэм ыIомэ, ахэри щыIэныгъэм щыпхырысщыщтых. ЦIыфхэу чIыгум пылъхэм ягупшысэхэр къыдэслъытэзэ сишIуагъэ ахэм язгъэкIы сшIоигъу, — еIо Аслъан.

(Тикорр.).

ЛЪЭПКЪ ШIЭЖЬЫМРЭ ТИЗЭIУКIЭГЪУХЭМРЭ

«АЩЭМЭЗЫМ» иорэд зеушъомбгъу

Тиорэдхэмкlэ, тикъашъохэмкlэ адыгэ лъэпкъэу тызыщыщым итарихъ, ишэн-хабзэхэр къэтlотэнхэ тэлъэкlы. Адыгэ Республикэм лъэпкъ культурэмкlэ и Гупчэ щызэхащэгъэ кlэлэцlыкlу ансамблэу «Ащэмэзым» ныбжьыкlэхэр егъэгъуазэх, зылъещэх. Зэнэкъокъухэм щытхъуцlэхэр къащыдихызэ, купыр lэкlыб хэгъэгухэми ащашlэ хъугъэ.

Едыдж Батырай тарихъ мэхьанэ зиlэ сурэтэу ыугъоигъэмэ ащыщхэр «Ащэмэзым» хэт ныбжьыкlэхэм шlухьафтын афишlыгъ. 2012-рэ илъэсым, мэлылъфэгъу мазэм Германием щыкlощт Дунэе фестивалым хэлэжьэнэу «Ащэмэзыр» зэрэрагъэблагъэрэр къыlуагъ.

Адыгэ Республикэм иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» «Ащэмэзыр» рагъэблагъи, лъэпкъ шIэжь зэIукIэу щыкIуагъэр тизэдэпсэуныгъэ къэзыгъэдахэрэмэ ащыщ. Германием, Тыркуем, фэшъхьаф хэгъэгухэм къарыкIыгъэ тилъэпкъэгъухэр пчыхьэзэхахьэм хэлэжьагъэх. «Ащэмэзым» ихудожественнэ пащэу Бэстэ Асыет орэдыIо купым искусствэм къыщикIугъэ гъогур къафиIотагъ.

Республикэ гимназием щеджэхэрэр арых «Ащэмэзым» хэтхэр. Ижъырэ адыгэ орэдхэр зэбгъэшIэнхэр, шэпхъэ лъагэм диштэу искусствэм ибайныгъэ цIыфхэм алъыбгъэIэсыныр IэшIэхэп. Бэстэ Асыет ар къыгурыIозэ, мыщынэу уплъэкIунхэр ышIыгъэх. Зэрэфаеу зэкIэри къыдэмыхъугъэми, «Ащэмэзыр» щыI, ыпэкIэ лъэкIуатэ. Налщык, Москва ащыкIогъэ Дунэе фестивальмэ «Ащэмэзым» «Гран-при» зыфиIорэ шIухьафтын шъхьаIэр къащыдихыгъ.

Анахьэу дгъэшIагъорэмэ ащыщыр IэкIыб хэгъэгумэ къарыкIыжьыгъэ тилъэпкъэгъумэ якIалэхэр ансамблэм къызэрэхэхьагъэхэр ары. Апэрэ илъэсхэм кIалэхэм язакъоу орэдхэр къаIощтыгъэх, джырэ уахътэ пшъашъэхэри аштагъэх, «Ащэмэзым» зеушъомбгъу. Ансамблэм хэт кIэлэеджакIомэ къызэрэтаIуагъэу, сэнэхьатэу къыхахыщтым непэ егупшысэх.

Сэнэхьатэу къыхахыщтыр

Орэдыlо хъунэу, искусствэм ищыlэныгъэ езыпхынэу фаер нэбгырэ зыры. Юрист, экономист, врач, нэмыкl сэнэхьатхэр къыхахы ашlоигъу. Сыд фэдэ lоф агъэцэкlэщтми, лъэпкъ гупшысэр ахэлъыщт, цlыфышlу зэрэхъущтхэм пылъыщтых.

«Ащэмэзыр» Адыгэ Республикэм имэфэкI зэхахьэхэм, адыгэ быракъым и Мафэ, адыгэ шъуашэм и Мафэ, Адыгэ Хасэм изэIукIэхэм, фестивальхэм ахэлажьэ. Лъэпкъ орэдэу къыIохэрэр гум лъэIэсых. Ансамблэр дахэу фэпагъэ. Нэбгырэ пэпчъ адыгэ шъуашэу щыгъыр республикэ Адыгэ Хасэм имылъкукIэ адыгъ.

— Адыгэ Хасэм тилъэпкъ шъуашэхэр шIухьафтын къызэрэтфишIыгъэхэм фэшI лъэшэу тыфэраз, — еIо Бэстэ Асыет. — «Ащэмэзым» иорэдхэр зытетхэгъэ дискыр къыдигъэкIыгъ.

— Искусствэм иамалхэр дгъэфедэхэзэ, тэ, зэлъэпкъэгъухэм, нахьыбэрэ тызэхахьэу тыублагъэ, — къыщиIуагъ Адыгэ Хасэм изэIукIэ шIэныгъэлэжьэу МэщфэшIу Нэджэт. — НыбжьыкIэхэр зэлъэкIох, шъхьэгъусэ зэфэхъугъэхэри къахэкIыгъэх. Дэгъумрэ дэхагъэмрэ тызэрэзэфащэрэм ишIуагъэкIэ IэкIыб хэгъэгумэ арыс тилъэпкъэгъухэм хэкум анэIу нахь къыфагъэзагъ. Адыгабзэр зэрагъашIэ, лъэпкъ искусствэм зыщагъэгъуазэ.

Германием рагъэблагъэ

ШIэныгъэлэжьэу, тхакIоу

Германием щыпсэурэ тилъэпкъэгъумэ я Адыгэ Хасэу къалэу Мунстэр щызэхащагъэм ипащэр МэщфэшIу Нэджат. Ар кIэщакIо фэхъуи, «Ащэмэзым» имызакъоу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу Кушъэкъо Сими ригъэблэгъагъ, фестивалым зэлъашIэрэ сурэтышI-модельерэу СтIашъу Юрэ ышIыгъэ шъуашэхэри къыщагъэлъэгъощтых.

Адыгэ Хасэм щыкIогъэ зэIукIэм МэщфэшIу Нэджэт ышнахьыжъэу Нэдрэтрэ ышнахьыкIэу Нэджатрэ щытлъэгъугъэх, къэбархэр къытфаIотагъэх. Ахэр Германием щэпсэух. Къэрэгъулэ Хъусини илъэс 47-рэ ыныбжь. «Ащэмэзым» иорэдхэм зядэIум, ащ фэдэ ансамблэ нахьыпэкIэ ымылъэгъугъэу къыIуагъ, лъэшэу ыгу зэрэрихьыгъэм тыщигъэгъозагъ. Къихьащт илъэсым иунагъо игъусэу тиреспубликэ къэкIонэу рихъухьагъ.

Сурэтхэр тезыхырэ Чыназыр Щэнун гущыIабэ къытимыIуагъэми, ылъэгъугъэмрэ зэхихыгъэмрэ тилъэпкъэгъухэу IэкIыб хэгъэгумэ арысхэм зэралъигъэIэсыжьыщтым тицыхьэ телъ.

Адыгэ-абхъаз театрэхэм яфестивалэу Мыекъуапэ щыкIорэм тилъэпкъэгъухэр еплъыгъэх. Культурэмрэ искусствэмрэ щыIэныгъэм зэрэщылъыдгъэкIуатэхэрэм мэхьэнэ ин ратыгъ. «Ащэмэзым» иорэдыIохэу Щэукъуй зэшыхэу Айдэмыррэ Анзоррэ, ХьакIэмызэ Индар, КIыкI Рустам, ЛIышэ Гушъао хьакIэмэ агу рихьыгъэх. Нарт орэдхэр кIалэмэ къызыхадзэкIэ зэхахьэм хэлажьэхэрэр адежъыущтыгъэх. Мэзгуащэ, Оз Муратэ, Хъымыщыкъо Пэтэрэз, нэмыкIхэм афэгъэхьыгъэ орэдхэр Адыгэ Хасэм щыжъынчыгъэх. Анахьэу тыгу къэзыгъэбырсырыгъэмэ ащыщ «Фэсыжьапщи, сикъош» зыфиIорэ орэдыр.

Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр жьы кIэтэу, узыIэпищэу пчыхьэзэхахьэр зэрэкIуагъэм ыгъэгушхуагъ. Адыгэ Хасэм ипащэу зэрэщытыгъэр ыгу къыгъэкIыжьызэ, МэщфэшIу Нэджэт игъусэу хэкум къэзыгъэзэжьырэ тилъэпкъэгъухэм IэпыIэгъу зэрафэхъущтыгъэхэр, хэбзэ законхэр штэгъэнхэм зэрэпылъыгъэхэр, нэмыкI хъугъэшIагъэхэр къыIотэжьыгъэх.

Зызыугъоижьы зышIоигъо лъэпкъым игухэлъхэр къыдэхъунхэм фэшI хабзэм икъулыкъушIэхэмрэ общественнэ организациехэмрэ зэрэзэпхыгъэхэм шIуагъэу къытырэри зэхахьэм къыщаIуагъ. ЗэIукIэм хэлэжьагъэхэм зэхэтхэу нэпэеплъ сурэтхэр атырахыгъэх, къэбархэр къызэфаIотагъэх. Адыгэ шхыныгъохэр Iанэм къызытырагъэуцохэм, ягухэлъ-гупшысэхэм нахь зэIухыгъэу защагъэгъозагъ.

Сурэтым итхэр: **«Ащэмэзымрэ» пчыхьэзэхахьэм хэлэжьэгъэ тилъэпкъэгъухэмрэ.**

ТЕАТРЭХЭМ ЯФЕСТИВАЛЬ

ДЖЫРИ ЗЭIУКIЭЩТЫХ

Адыгэ-абхъаз театрэхэм яя III-рэ шъолъыр фестиваль тыгъуасэ Мыекъуапэ щызэфашlыжьыгъ. Хьаклэхэм непэ ядэжьхэм агъэзэжьы. Фестивалым хэлэжьагъэмэ ягухэлъ-гупшысэхэу пресс-зэlуклэм къыщаlуагъэхэр «Адыгэ макъэм» къыхэтыутыщтых.

ШэкIогъум и 10-м Темыр Осетием итеатрэ испектаклэ фестивалым къыщигъэлъэгъуагъ. Адыгэ Республикэм и Урыс театрэрэ Краснодар къикIыгъэ театрэмрэ яспектаклэхэр тыгъуасэ Мыекъуапэ щыкIуагъэх.

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцIэ зыхьырэм идиректорэу Зыхьэ Мэлайчэт къызэрэтиIуагъэу, пресс-зэIукIэм щашIыгъэ зэфэхьысыжьхэм къапкъырыкIыхэзэ, театрэхэр тапэкIи зэдэлэжьэщтых.

Гандбол. Суперлигэр

Нахь лъэшым ыхьыгъ

«Адыиф» Мыекъуапэ — «Кубань» Краснодар — 24:39.

ШэкIогъум и 9-м Мыекъуапэ щызэдешIагъэх.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
АУЛЪЭ Руслъан

Редактор шъхьаIэм игуадзэр — пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
ХЪУРМЭ Хъусен

ПшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
НЭПШIЭКЪУЙ Заур

Редакциер зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4383
Индексхэр 52161 52162
Зак. 2730

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00